

FRØSAMLERNE

Frøliste foråret 2015

Introduktion

Frølisten er vores vigtigste forum for at udbrede de gamle sorter, og redaktionen håber, mange vil få lyst til at erstatte nogle af de indkøbte sorter med gamle, velprøvede sorter fra denne liste. Der kommer også i år en efterårsliste med især løg og hvidløg, podekviste og vintergrøntsager.

Forkortelser og andre underlige tegn.

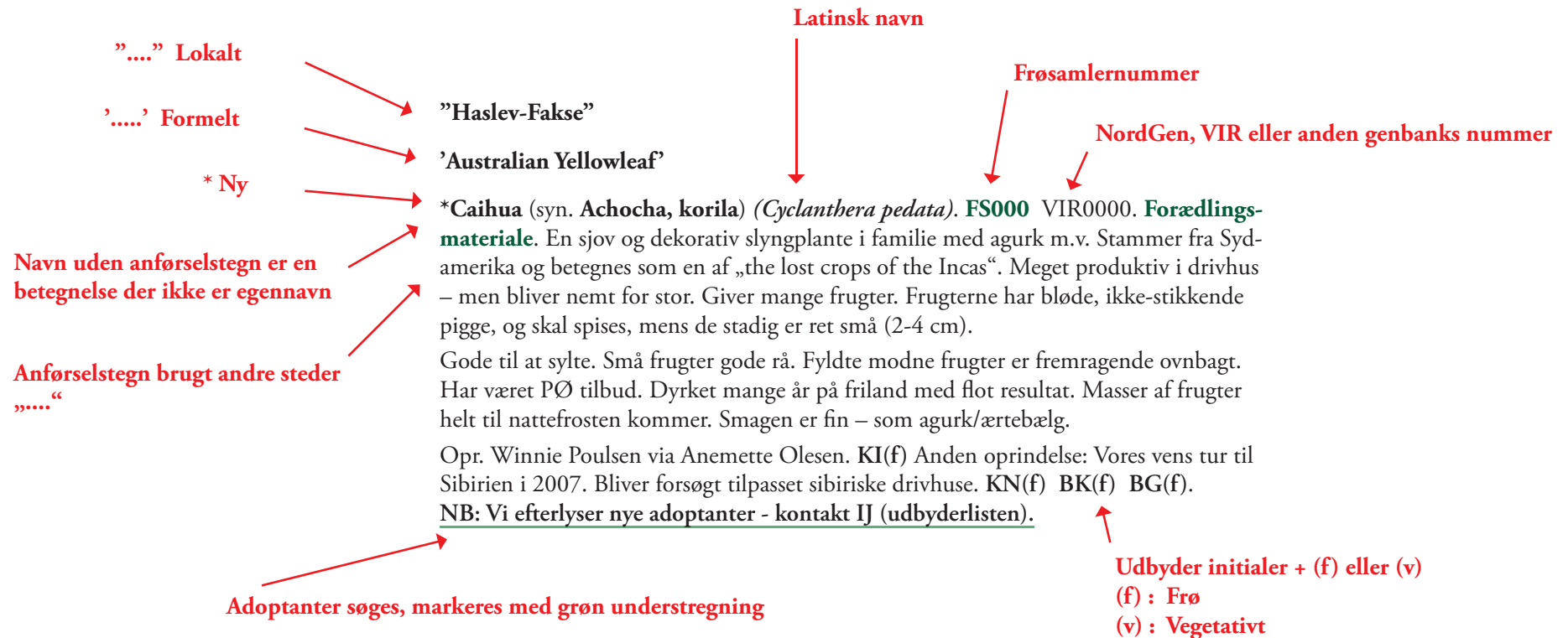
'	'	Omkring navnet betyder, at her er tale om et formelt navn
”	”	Omkring navnet betyder, at her er tale om et lokalt navn, f.eks. ”Ingrids gulerødder”
*		Nye sorter i år
FS000		Nummeret er med til at identificere vores sorter, og mindske risikoen for sammenblanding af sorter med næsten identiske navne Numrene er en del af vores database med over 600 sorter Find dem på frøsamlernes hjemmeside: www.froesamlerne.dk
FS		Frøsamlerne
HDRA		Henry Doubleday Research Association (nu Garden Organic), den engelske forening for økologisk havebrug, som har oprettet Heritage Seed Library HSL (vi er medlem)
NGB		Nordisk Genbank, nu NordGen
PØ		Landsforeningen Praktisk Økologi (se mere på www.oekologi.dk)
SSE		Seed Savers Exchange i USA (vi er medlem)
VIR		Vavilov Research Institute (russisk genbank)
(f)		Frø
(v)		Vegetativt formeret materiale

Bemærk: de sidste forkortelser ved sortbeskrivelsen er avlerens initialer, se evt. afsnittet: Sådan bestiller du.....

**HUSK: at bruge Frøsamlernes sortsnr. (FS000)
hver gang en sort udveksles!**

Sådan læser du Frølisten....

Sådan bestiller du....

Det er **kun** medlemmer af Frøsamlerne, der må bestille og modtage sorter her fra listen. Du kan melde dig ind i Frøsamlerne via hjemmesidens forside, klik på: [bliv medlem](#).

- 1** Find det, du ønsker, her i listen.
(f) eller (v) fortæller om det er frø eller vegetativt materiale (løg, knolde m.m.)
- 2** Find navn og adresse på udbyder i udbyderlisten, som kun medlemmer får tilsendt. De sidste bogstaver f.eks. EM(f) er udbyderens initialer og her er tale om frø.
- 3** Ring eller mail dine ønsker til udbyder.
Angiv altid omhyggeligt sortsnavn og FS-nummer, så det bliver helt entydigt, hvad du ønsker.
- 4** Send penge.
15 kroner pr. sort frø. 25 kroner pr. vegetativ sort. I enkelte tilfælde mere, hvis forsendelsen er tung. men spørg inden. Du kan betale med frimærker, check eller via netbank. **Bemærk:** husk at få oplyst kontonummer.

Så meget får du....

Du får som regel frø nok til, at du kan lave planter nok til at fortsætte sorten. Mange hvis det er fremmedbestøvere, færre hvis det er selvbestøvere. Men mængden vil selvfølgelig også afhængig af hvor meget frø udbyderen har, og hvor mange bestillinger, de skal fordeles på.

**HUSK: jo hurtigere bestilling,
jo større sikkerhed for at få dine ønsker opfyldt !**

Sådan adopterer du...

Vi arbejder på at sikre vores sorter ved, at der er mindst 2 adoptanter for hver af de sorter, som Frøsamlerne har et særligt ansvar for (= vores „mandatsorter“).

- 1** Find den plante, du har lyst til at prøve kræfter med.
- 2** Følg derefter anvisningen i afsnittet: Sådan bestiller du.
- 3** Kontakt koordinatoren for din sort – enten om foråret eller efter en sæsons afprøvning.

Du kan først afprøve en sort for at se om du kan li' den – og derefter kontakte en koordinator. Se dem her: <http://www.froesamlerne.dk/fr-samlerne/koordinatorerne>. Men hvis du har lidt erfaring med afgrøden, kan du aftale med koordinatoren at du vil adoptere sorten.

Som adoptant skal du dyrke sorten til eget brug, tage frø af den, og dyrke den igen. Du er ikke forpligtet til at tilbyde frø på Frølisten bortset fra nogle sorter, hvor vi er afhængige af adoptanterne for at kunne tilbyde frø til andre. Tal med koordinatoren om det.

Det er vigtigt, at du fortæller koordinatoren, hvis du stopper dyrkningen, så han/hun kan finde en afløser og på den måde sikre sorten. Det gælder også, hvis du alligevel ikke kommer i gang med at dyrke, eller hvis du ikke er glad for sorten. Det er jo svært at passe et „plejebarn“, man ikke selv kan li'.

Koordinatoren for den pågældende plantegruppe vil normalt henvende sig ca. en gang om året for at høre, hvordan det går. Det er vigtigt for os at vide om vores „back-up“ fungerer, og om der er frø nok til nye interesserede adoptanter.

Men du er også velkommen til selv at ringe/maile for at prale med dine resultater.

**HUSK: Jo flere der dyrker en gammel sort,
jo mindre er den truet af udryddelse !**

Indholdsfortegnelse

Introduktion, forkortelser og andre underlige tegn	side	2
Sådan læser du Frølisten	side	3
Sådan bestiller du	side	4
Sådan adopterer du	side	5
Agurk og Græskar	side	7
Agurk, Melon, Squash & græskar, Agurkeslægtninge		
Bladgrønt	side	8
Havemælde, Havesalat, Bladbede, øvrige (krydrede blade, se under Krydderurter)		
Tomater m.m.	side	10
Tomater, Peberfrugt/Paprika/Chili (s.13), Physalis arter, Tomatslægtninge i øvrigt		
Kål	side	14
Rodfrugter	side	15
Gulerod, Havrerod, Jordskok, Kartoffel, Rød- og andre beder, Selleri, øvrige rod- og knoldvækster, Lost crops of the Incas (s. 18)		
Løg	side	18
Porre, Kepaløg (inkl. Skalotteløg), Hvidløg, Andre arter NB: Løg, hvor bladene anvendes – f.eks. purløg og pibeløg – findes i afsnittet Krydderurter		
Bælgfrugter	side	19
Havebønner, Ærter (s. 21), Andre bælgplanter (s. 24) Pralbønner, Sojabønner, Valske bønner (hestebønner, favabønner), øvrige		
Korn	side	26
Amaranth, Boghvede, Byg, Tritordeum, Havre, Hirse, Hvede, Emmer og Rug,		

Indholdsfortegnelse fortsat

Efterafgrødeplanter	side	28
Bærplanter	side	28
Rabarber, Jordbær		
Frugttræer	side	29
Figen, Pære, Æble		
Medicin-, duft og farveplanter	side	29
Krydderurter	side	30
Havekarse, Krydderløg (bladløg), øvrige		
Andre nytteplanter	side	32
Prydplanter	side	33
Morgenfrue, Tagetes, Valmuer, øvrige		
Vilde planter	side	34
Potteplanter	side	35
Pelargonier, øvrige		
Adresser på de udbydende frøsamlerne	side	36
Om forsidens fotos	side	37

Redaktionsgruppen for 2015 listen:

Annette Nielsen, Jytte Yde, Lila Towle, Merete Juul, NO Crossland, Rikke Haulund og Troels Yde,
samt koordinatorene for hver deres plantegruppe.
38 frøsamlere har bidraget til listen!

AGURK OG GRÆSKAR

Agurk (*Cucumis sativus*)

Efterlysning adoptanter:

Vi efterlyser adoptanter til den lille runde, hvidligt modnende agurk 'Ei des Drachen'.

[Henvendelse Vivi Logan vivilogan123@hotmail.com](mailto:Vivi Logan vivilogan123@hotmail.com)

Drueagurk 'Muromsk drue'. **NGB1801** God gammel nordisk drueagurkesort fra begyndelsen af 1900-tallet. Meget tidlig og hårdfør på friland, selv i en dårlig sommer. Giver mange små grønne agurker, velegnet til syltning. Har mange kerner, som man kan vælge at skrabe ud inden brug eller lade blive. Jeg har dyrket dem i 2 sæsoner nu og de er nemme at have med at gøre og smager godt syltet. Har været solgt af mange frøfirmaer i både Sverige og Danmark.

Opr. NordGen. KI(f)

Salatagurk 'Beit Alpha'. **FS575** En lille salatagurk, med tynd mørkegrøn skal. Sprød, sød og saftig, og uden risiko for bitterhed. En type agurk, der oprindeligt kommer fra Mellemøsten.

Opr. Frøposen. FP(f)

***Salatagurk** 'Hoffmann's Johanna'. Dejlig salatagurk, bliver pænt tyk om livet, lidt kort også. LH(f)

Salatagurk "Suyo Long, agurk, Hegnstrup Stamme". Som oprindeligt hed Soyo Long fra Frøposen. Let at dyrke i drivhus, men hårdfør, ikke mindst mod spindemider, og virkelig velsmagende. Lang, med pigge der dog nemt stryges af.

Dyrket på Hegnstrup i mange år, og har nok flyttet sig genetisk en del. AC(f) LA(f)

Melon (*Cucumis melo* & *Citrullus lanatus*)

Netmelon (*Cucumis melo*). "Farthest North #2". **FS587 Forædlingsmateriale**.

Farthest North var oprindeligt en "grec" – alle de krydsninger man kunne lave – af sorter tilpasset koldt klima. Vi fik den af Seed Ambassadors i 2006. Lila har udvalgt på en god og velsmagende melon til drivhus. Stadig et stort udbytte af små orangekødede velsmagende meloner. Der er sket en betydelig indsnævring af den oprindelige genpulje – f.eks. ingen grønkødede meloner og stort set ens udseende runde netmeloner. Jeg sender en blanding fra forskellige års høst i drivhus. LT(f)

*"Tyrkisk melon". Modtaget med det navn. Fin melonsmag og kødet er orange. Skallen er lidt stribet i mørkt grønt og lidt grumset beige. LH(f)

Vandmelon (*Citrullus lanatus*). 'Early Canada'. Den første sort jeg har fundet, der kan sammenlignes med mit eget forædlingsmateriale. Én plante satte to gode vandmeloner i mit drivhus. Rødt kød.

Opr. Greta's Organic Garden, Canada. SH(f)

Vandmelon (*Citrullus lanatus*). **Forædlingsmateriale** – lav din egen sort. Materialet er baseret dels på egen krydsning, dels på materiale fra frøsamler i Frankrig. Har givet mig de bedste vandmeloner i drivhus de sidste somre, men materialet er langt fra stabilt endnu. Jeg har set rødt, orange og gult kød i melonerne. SH(f)

Squash & græskar

Vi efterlyser adoptanter:

- 1: Til sorten 'Lange gule'. Et køkkengræskar velegnet til syltning. Sorten er nok lige så gammel som 'Grøn Køkken'; er vedligeholdt hos en avler, men vi vil gerne sikre den igennem vores adoptionsprogram.
- 2: Til sorten 'Grøn Køkken'. Den er i Camilla Plums netbutik i år, men skal også være i vores adoptionsprogram.

Begge disse sorter tilhører arten *Cucurbita pepo*.

[Henvendelse Vivi Logan vivilogan123@hotmail.com](mailto:Vivi Logan vivilogan123@hotmail.com)

Græskar (*Cucurbita pepo*). 'Altaiskaya'. **VIR2991** Heidi har prøvet denne russiske sort i år – og det er virkelig en landrace. Der er tilsyneladende en blanding af mindst 3 typer. Dette er en blanding af frø fra alle 3. En aflang, ikke så stor, og så to forskellige store runde græskar. NO har prøvet at lave asie-syltede græskar ud af dem – og det gav et dejligt, velsmagende og fast resultat. Minder lidt om klassiske køkken-græskar som 'Dansk køkken' i smag og konsistens. Opr. Vavilov genbank. **NC(f-Heidis frø)**

***Græskar 'Lady Godiva'** (*Cucurbita pepo*). Plejer at blive dyrket for de grønne frøs (nøgenfrøet) skyld, men jeg brugte kødet til både en marmelade og en suppe med fantastisk resultat. Bliver et fint stort grønt græskar. **LH(f)**

Hvid squash (*Cucurbita pepo*). **Forædlingsmateriale** – lav din egen sort. Det er vist nok tredje generation efter en krydsning mellem gul squash og spaghetti-squash, men da jeg lagde ud med at dyrke gul squash, grøn squash og spaghetti-squash sammen, er det ikke nemt at vide, men de lever stadig op til deres navn. **MF(f)**

Agurkeslægtinge

Caihua (syn. *Achocha*, *korila*) (*Cyclanthera pedata*). En sjov og dekorativ slyngplante i familie med agurk m.v. Stammer fra Sydamerika og betegnes som en af „the lost crops of the Incas“. Meget produktiv i drivhus – men bliver nemt for stor. Giver mange frugter. Frugterne har bløde, ikke-stikkende pigge, og skal spises, mens de stadig er ret små (2-4 cm). Gode til at sylte. Små frugter gode rå. Fyldte modne frugter er fremragende ovenbagt. Dyrket mange år på friland med flot resultat. Masser af frugter helt til natrefrosten kommer. Smagen er fin – som agurk/ærtebælg. I PØ og hos Anemette Olesen kaldes planten *Achocha*. Det er vigtigt at notere sig, hvem man bestiller frø hos, da der er flere oprindelser til de Caihua-sorter, som er i omløb i Frøsamlerne. **LH(f)**

'**Siam**' (*Cucurbita ficifolia*). **FS480** Kulsorte frø og hvidt meget fibret kød. Hos flere avlere er den vokset op i træerne – den største „træfrugt“ var på 11 kg. Kaldes i Asien 'Shark fin melon' og bruges i hajfinnesuppe i stedet for hajfinner. I Mexico bruges blomster og friske skud i salat. I Spanien bruges kødet til en gennemsigtig „englehårs“-marmelade. På høsttidspunktet det 1. efterår var der ingen frø el. smag. 1½ år efter var frøene sorte og kødet meget velsmagende. Fra Théa Michel i Belgien via Søren Holt. **KI(f)**

BLADGRØNT

Havemælde (*Atriplex hortensis*)

Gul havemælde. **FS041** Tidlig, mange lysegrønne blade. Gammel tysk handelssort. Der er flere medlemmer af Frøsamlerne der har havemælder med lyse blade, og de er ikke alle af samme oprindelse. Det er derfor særlig vigtigt at notere sig FS nr. og hvem man får frø af, når man bestiller en gul eller gyldengrøn mælde. **EM(f)**

Gyldengrøn havemælde. **FS568** 2 meter høj med kæmpeblade, meget delikat. Opr. Bernd Horneburg, Thüringen, Tyskland. Der er flere medlemmer af Frøsamlerne der har havemælder med lyse blade, og de er ikke alle af samme oprindelse. Det er derfor særlig vigtigt at notere sig FS nr. og hvem man får frø af, når man bestiller en gul eller gyldengrøn mælde. **FP(f)**

'**Harres Mælde**'. **FS478** Meget gammel familiesort fra Sønderjylland. Meget frodig med overraskende store, lækre vaflede grønne blade. Blev traditionelt sået sent efterår og får da meget tidligt høstklare blade, men kan også sagtens sås forår. **KI(f) IJ(f)**

'**Moster Karens Spinat**'. **FS044** Familiesort af grøn havemælde fra Gundestrup i Odsherred, som donoren kan føre tilbage til sin tipoldemor. Går hurtigt i stok, men bladene kan spises det meste af sommeren, siger Moster Karen, som altid har dyrket den. **ID(f)**

'**Nis Nørregårds spinat**'. **FS603** Meget fin kvalitet. Meget store blade, derfor stort udbytte. Har en god smag. „Spinaten“, som havemælde traditionelt blev kaldt, stammer fra Årslevgård ved Rødekro og er gået i arv i familien i hvert fald fra tiptipoldeforældrene (6 generationer). Det familiemedlem, der nu står for dyrkning af mælden, er Nis Nørregård, f. 1948. **MF(f)**

Rød havemælde (*Atriplex hortensis* var. *rubra*). **FS040** Meget dekorativ, både i haven og i salatskålen. Oprindelse frøsamler i Australien 2002. **HO(f) ML(f) EM(f) IJ(f)**

Havesalat (*Lactuca sativa*)

'**Arap Saçi**' („arabisk hår“)(tidligere **Salat, usn**). **FS014** Fra tyrkisk familie bosat i Danmark. Stammer fra Bursa – en provins i Anatolien. Egeblade men med struktur som romersalat. Fin til udplantning, står længe før stokløbning. Lækker at høste, smager godt. **BG(f) MJ(f) KI(f) IJ(f)**

Vi efterlyser adoptanter:

Adoptanter søges! Vi mangler adoptanter til følgende sorter: 'Arap Saçi', 'Baquieu', 'Kasseler Stränk', 'Nisa' samt 'Australien Yellowleaf'.

[Henvendelse til Karen Bredahl rims3@mail.dk](mailto:Karen.Bredahl.rims3@mail.dk)

'**Baquieu**'. FS564 Gammel sort fra Frankrig. Muligvis synonym med 'Erstling' – meget omtalt ældre tysk sort. Kraftig og tidlig sort. Særligt god til de første og sidste afgrøder. Mørkegrønne relativt tætte hoveder med bronzerødt anløbne blade. Særlig fin smag. En af de „ikke EU godkendte sorter“ fra det franske frøfirma „Le Biau Germe“. FP(f)

'**Black Seeded Simpson**'. Pluksalat, er en kraftig voksende, tidlig sort med lysegrønne buklede blade. Danner et løst hoved som færdigudviklet. Meget gammel amerikansk sort. FP(f)

*'**Donkergroene Oostenrijks**'. Mellemstørrelse hovedsalat med mørkegrønne blade. Minder om 'Hjerter Es' men er mørkere. Kun meget svag bitterhed. Østrigsk arvesort købt i Amsterdam. NC(f)

'**Erthel**'. Cos/romer/bindsalat. Hed opr. "Crisp Mint" hos Thompson & Morgan i England, før de fik forbud. Sprød, står længe, fantastisk smag. På listen igen efter længere tids fravær. LT(f)

'**Forellenschluss**'. FS038 Smukke grønne blade med vinrøde pletter, skulle ligne en forel, en slags åben bindsalat, utroligt dekorativ. Arvesort fra Østrig, frø opr. fra Arche Noah (Østrigs frøsamler). LT(f)

'**Kasseler Stränk**'. FS039 Bindsalat, meget velsmagende sprød salat. Løber næsten altid i stok, men det hele kan spises. Opr. fra „Den gamle Gartner“ (der måske har frøene fra Bingenheimer Saatgut). FP(f)

'**Liller**'. Hovedsalat med meget store, noget løse hoveder. Grøngule, buklede blade. Minder om sorten Maikønig. FP(f)

'**Nisa**'. FS654 VIR-1832. Havesalat. Store flotte og tætte hoveder med en meget stor, lys midterkerne. Kan minde om Hjerter Es, men der er alligevel stor forskel. Bladene er

mindre bløde, og den får en tættere og større midterkerne af lækre, sprøde blade. Fik en del ros af dem, som smagte. Opr. Vavilov genbank. KB(f)

'**Outredgeous**'. FS543 Smuk mørkerød romersk salat, lange, smukke, men lidt løse hoveder. Navnet er et ordspil på rød + „oprørende, skandaløs“. Frank Morton of Wild Garden Seeds, USA via Seed Ambassadors i 2006. FP(f)

Bladbede (*Beta vulgaris* var. *cicla*)

"**Evighedsspinat**" (syn. "**Perpetual spinach**", "**Spinach beet**"). FS638 Et godt alternativ til spinat. Giver grønt hele sommeren og i milde vintre også hele vinteren. Oprindeligt fra Frøposen. BE(f) LR(f) KI(f)

Øvrige

Algiersalat (*Fedia cornucopiae*). FS566 På engelsk kaldet "Horn of Plenty". I familie med vårsalat; bladene ligner vårsalats meget, mens blomsterne er violette – og meget nydelige. Danner store rosetter. Skal have en nogenlunde varm sommer for at danne modne frø. Opr. SESAM medlem, der har fundet den på rejse. GO(f)

Amaranth (*Amaranthus hypochondriacus*). "**Hopi Red Dye**". FS330 Mørke blodrøde blade, stilke og frugtstande. Dyrkes mest for frø, men bladene er også spiselige. Meget smuk. Gammel sort fra Hopi-indianerne. Amerikansk – men det fortæller sig hvordan den kom ind i foreningen. NC(f)

Asparges. Frø fra egne velydende grønne asparges, har selv lavet nye planter af frø herfra. ME(f)

Bladselleri (syn. **Stilkselleri**) (*Apium graveolens* var. *dulce*). 'Seeds Blüm Pink'. En handelssort fra USA med rosa anløbne bladskafter. Lækker og sprød. Lange stilke og godt udbytte. Fået fra SESAM. NP(f)

Jordbærspinat (*Chenopodium foliosum*). FS578 Bladene kan bruges som meget lækker spinat, bladene smager også godt rå. Bitte små spirer. Bærrene er gode som pynt på salat. Fra den gamle by i Århus. BG(f)

Salatamarant (*Amaranthus tricolor*). 'Garnet Red'. **FS580** Udsås på voksestedet midt i maj. Høstes som „babyleaf“ fra ca. 4 uger senere. Mild og lækker i smagen og pynter vældigt i en blandet salat, flot blodrød farve. Rig på vitaminer og mineraler. EM(f)

Salatamarant (*Amaranthus tricolor*). 'Garnet Red 500'. Min salatamarant er spektakulær mørkerød og stammer fra Nickys Nursery Ltd. KI(f)

***Spinat** (*Spinacia oleracea*). 'Første Snit "Diskant"'. NGB2024. Sort som Ohlsens Enke havde i deres katalog i 1956. MD(f)

Spinat (*Spinacia oleracea*). 'Kongen af Danmark, A Hunderup'. NGB2047. Gammel dansk sort af spinat fra mormors tid – stadig meget fin. Dæhnfeldt havde den i sortimentet i 1952.
Opr. NordGen. HO(f)

***Spinatranke** (*Habitzia tamnoides*). Flerårig slyngplante (2-3m). Frøene skal muligvis have en kort kuldeperiode (en uge i urtepotte i køleskabet) for god spiring; men frø af nogle accessioner spirer fint uden stratificering.
Man spiser bladene om foråret som spinat.
Oprindelse usikker. FP(f)

Spiselig Krysantemum (*Chrysanthemum coronarium*). Gul/hvid, bladene i wok, blomster i salatskålen. ME(f)

Stolt Henriks Gåsefod (*Chenopodium bonus-henricus*). **FS056** Flerårig gammel køkkenurt. Bladene kan bruges som spinat, blomsterknopper kan svitses i smør, skuddene kan bruges som asparges. BE(f)

Vinterportulak, sibirisk (*Claytonia sibirica*). Lille urt der sår sig selv. Hele planten er spiselig, bladene gode i salat, dekorativ også i krukke, blomstrer hele sommeren og efteråret med lyserøde blomster.
Opr. fået på plantemarked i Køge. KI(f)

Vårsalat (syn. **Feldsalat**) (*Valerianella locusta*). 'Vit'. **FS658** Vårsalat fra frøfirmaet Frøposen. IJ(f)

Vårsalat (syn. **Feldsalat**) (*Valerianella locusta*). 'Dunkelgrüner vollherziger'. **FS577** Sås i aug.-sept., og man har i milde vintre salat hele vinteren. Sikker vintersalat i drivhus. Eller sås på friland i marts, og man får tidlig forårssalat. Mild med let mynteagtig smag. God i blandede salater. Oprindeligt FDB-frø. BE(f)

TOMATER M.M.

Tomater (*Solanum esculentum* L.)

Tomatplanter har forskellige vækstformer. De sorter, vi normalt dyrker i drivhus, kan beskrives som klatrende, med ubegrænset længdevækst – på engelsk „indeterminate“. Tomatsorter til friland er ofte, men ikke altid, busktomater – på engelsk „determinate“. Der er forskel i knibning – se Havenyt.dk for en god forklaring. De fleste sorter på denne liste er indeterminate, selvom det ikke altid angives. Hvis det er en busktomat er det oplyst. Der findes også mellemformer, der er noteret som sådan.

”**ANAs bulgarske**”. Lyserød bøftomat, tidlig og meget velsmagende. Et stort hit på vores stande.

Fra Anette N.A. via „Havenyt“. Hendes nabo i Hillerød har hjembragt den fra Bulgarien. LT(f)

’**Azure**’. Aflang rød pastatomat. Lidt tør. Gammel busktomat fra Rusland. Opr. udenlandsk frøsamlerorganisation via SESAM. NC(f)

”**Black from Tula**”. Skal iflg. Impecta stamme fra slutningen af 1800-tallet. Mediumstor bøf, mørk brun-rød, intens aromatisk. Ude/inde.
Opr. Impecta. IN(f-få portioner)

’**Blanche fra Le Beau Germe**’. Meget stor tomatplante – indeterminate vækst. Får meget store støvethvide bøf-tomater med uregelmæssig form. Sen. NC(f)

”**Blomme, rød blommetomat usn.2**”. **FS065** Favorit ved årsmødets besøg på Hegstrup i 2005. Rigtig god smag. AC(f)

’**Bloody Butcher**’. **FS544** Gammel amerikansk kartoffelbladet sort. Ikke særligt store frugter, men meget god smag og absolut blandt de tidligste – tidligere end f.eks. Matina og Stupice. Kun Katja kan slå den i mit drivhus. LT(f)

’**Blue Woolly Tomato**’. **Forædlingsmateriale** Tom Wagner har udviklet sorten, der stadigvæk er en ret ung krydsning, så man kan forvente en vis udspaltning. F.eks. har Åke Truedsson i Sverige oplevet at kun planterne, ikke tomaterne, blev lodne. Hos KB er tomaterne mørklilla/sorte og lodne og hele planten behåret i variabel grad. KB(f)

'**Bytje Serdtse**'. **FS557** Rød bøftomat med gul nakke, oksehjertefacon. Denne tomat er helt fantastisk god siger IN, saftig, krydret! Givtig, af stor skønhed. Har kun prøvet den i drivhus.

Fået af SH efter dansk haveejer. FP(f)

'**Charlie's Green**'. Grøn tomat.

Opr. fra Søren Holt, der fik den af en belgisk frøsamler. MJ(f)

'**Chocolate Stripes**'. **FS545** Mellemstørrelse, brunlige frugter med gul-grønne striber. Fin smag. Gave fra medlem af SSE. MJ(f)

'**Conni**'. **FS071** Meget usædvanlig bøftomat med tyndt løv og ret store aflange, lidt spidsede røde frugter. Ikke just smukke, men meget velsmagende. Gave fra frøsamler Lotte Abildstrøm, fra veninde Conni. LT(f)

'**Dansk Export**'. Gammel dansk tomat, rød ved modenhed og rund til fladrund i formen.

Opr. Weibull MD(f)

'**Estisk Gul**'. **FS007** Frugter i druestørrelse, store klaser med op til ca. 100 blomster. Mest til drivhus, kan også dyrkes på friland på beskyttet sted.

Fået af ældre russisktalende dame i den store markedshal udenfor Tallinn i 1993.

Doneret til HSL, hvor den er brugt som "heirloom (arve-) variety" i projektsamlinger til skolehaver. LT(f)

'**Fleischtomate, kartoffelblättrige Tiefgefurchte**'. **FS505** Kartoffelbladet rød bøftomat, indeterminate. En skøn tomat! Stor, rigtbærende, saftig og velsmagende. Meget smuk, blank og knaldrød med dybe furer, som ikke har givet sår og revner.

Opr. G. Bohl, Samenarchiv via SH. IN(f-få portioner)

'**Gardeners delight**'. Handelssort af cherrytomat. Tomater i blomkestørrelse, røde middelstore klaser, middelkraftig vækst, skal nippes, utroligt kraftig tomatsmag sammen med stor sødme. Beskyttet friland eller hus. LT(f)

'**Green Giant**'. Bøftomat, kartoffelbladet, modne frugter er lime-grønne og velsmagende.

Opr. Reinhard Kraft, Tyskland, via medlem af SSE. LT(f)

'**Green Grape**'. **FS078** Mellemtung mellem busk og indeterminate-form, højden varierer. Spinkel og løs i vækst, bør opbindes. Kirsebærstore frugter, gulgrønne som modne, smaragdgrønne indeni. Fantastisk sød smag, smager også af "umami" – som mange af

de grønfrugtede tomater. Dejlige i salater og som halverede og grillet i ovn. EM angiver størrelsen som en lille blomme. Drivhus el. beskyttet plads. IN: En forrygende overraskelse! Den smager bare fantastisk godt, den er meget givtig, og er modnet rigtig pænt udendørs, plantet langs den vestlige drivhusvæg.

Opr. USA, forædlet af Tom Wagner. EM(f) MJ(f)

'**Gul pæreformet**'. Lille tomat, meget mild og børnevenlig, sund plante med mange frugter.

Opr. Vilvorde planteskole. LR(f)

'**Harbinger**'. **FS081** Fin efterårstomat der kan gemmes til vintermodning.

Opr. FS forsøg. En gammel engelsk sort fra 1911 der modtog Royal Horticultural Society's præmie. EM(f) MJ(f)

'**Hillbilly**'. **FS079** Bøftomat, uregelmæssig, lidt sent moden, smukt rød/gul flammet, skiverne „marmorerede“ gul/rød, fantastisk smag. Pragtfuld, meget stor bøftomat, desværre ofte sår og angreb ved stilken.

Opr. SSE, USA. LT(f)

'**Indigo Rose**'. Blåsorte tomater i lange klaser. Meget frugtbar i drivhus. Lidt sen i 2012 (koldt vejr), men eftermodner godt i en skål indendørs. Den blåsorte farve udvikles ved sollys i skindet, under skindet er det en rød tomat.

Opr. Rose Marie Nichols Mc Gee i Oregon, USA. ME(f)

'**Isis Candy**'. **FS080** Cherrytomat, gul/rød flammet, fantastisk sød smag. Lidt større end de fleste cherrytomater. En af mine favoritter.

Opr. SSE. LT(f)

'**Karna Majs miniblomme**'. Røde, meget søde frugter, større end cherrytomater men mindre end blommetomater. Ca. på størrelse med dadler.

Fra Karna Majs have da årsmødet besøgte hende i 2012 - men ingen husker det „rigtige“ navn. Ser dog ud til at være frøkonstant. LT(f)

'**Katja**'. **FS085** Rosa bøftomat. Selv om den kan bære tidligt på friland, er det efter min erfaring først i drivhusets varme, den udvikler den rigtige smag. I Sibirien regnes den for en frilandstomat. Oprindelse familiesort fra Sludjanka. En favoritsort. IN: Småkedelig smag. (Ikke i mit drivhus!) Rigtig god. (LT) NC(f)

'**Make my day**'. Store smukke kødfulde lyserød-og-gule frugter. Senmodne.

Fra amerikansk forædler Tom Wagner. LT(f)

'Mei Wei'. FS088 „Årets bedste tomat på friland“ 2005. Lille lækker rød cherrytomat. Den ligner Gardeners Delight men er betydeligt tidligere. Runåbergs Frøer skriver blandt andet i kataloget: „Tidlig sort fra Kina med den bedste smag. Vi fik frøene fra Birgitte Geite, og den trives udmærket i vores klima“. Oprindeligt Runåbergs Frøer. FP(f)

'Mei Wei Gul variant'. Forædlingsmateriale. Cherry type. Dette er en efterkommer af FS088. Den har nu været stabil i 4 år. Citrongul, og meget meget lækker. Smagen tæt op ad den røde Mei Wei, meget sød og intens. Oprindeligt frø af FS088 fra LT. IN(f)

'Moonglow'. FS092 Lidt senere end gennemsnittet i drivhus, smukke mellemstore orange frugter. Opr. SSE, USA. Hos mig den sødeste og mest velmagende af alle de orange tomater, en af mine absolutte „must have“! LT(f)

*"Orange rund cherrytomat". Med flot farve og delikat smag. Opr. Vilvorde planteskole. LR(f)

'Potentat'. FS023 Rød drivhustomat. Gode erfaringer, dejlig spisetomat. Kendt sort fra i hvert fald 1940'erne, kom fra England. Oprindeligt den bedste „gartner-tomat“ fra A. Hansen Amagerfrø, men den gled i baggrunden, da andre frøfirmaer begyndte at fremavle ensartede tomatsorter til sorteringsmaskinerne. Opr. NGB, svensk donorfirma. BE(f) KB(f)

"Rød blomme". NGB2408. Beskrives på en svensk blog således: „En äldre sort av körsbärstomat från Danmark. Ger röda, välsmakande frukter. Plantor tåliga även för utomhusodling under goda förhållanden. Behöver stöd och uppbindning“. En god cherrytomat, der yder godt. Jeg høstede tomater til sidst i oktober og der var rigtig mange grønne tilbage. Opr. Dæhnfeldt 1971. IN(f)

'Selandia'. FS102 Dansk drivhustomat fra 1937. Modstandsdygtig overfor sygdom, tidlig, stort udbytte, runde velformede frugter. Lidt melede men smager godt. Opr. NGB MD(f)

"Stor gul bøf". FS105 Fyldig, lidt syrlig og fast. Ualmindelig velmagende, nærmest orange som moden. Stort tørstofindhold. Lang holdbarhed, god selv når den er plukket grøn. Drivhus / friland. Omtalt i PØ nr. 2 1995. Opr. fransk handelssort. EM(f)

'Striped German'. FS556 Betegnes i Impectas katalog som kulturarv fra 1800-tallet. Meget stor, lidt flad bøftomat med orange/røde/gule striber. Har været meget givtig i år! Smagen er blid og vidunderlig. Opr. Impecta. FP(f)

'Stupice'. FS570 Kartoffelbladet. Den er tidligt moden på friland, hvis den forkultiveres i vindueskarmen fra sidst i marts. En rigtig god frilandssort (også god og meget tidlig i drivhus). Frugterne er middelstore med en fin almindelig tomat-smag. Planterne trives udmærket ved bare at vokse op over et stativ i knæhøjde og uden at nippe sideskud– eller kan bindes op. Determinate. Tjekkisk tomat. FP(f)

'Subarctic plenty'. Rød mellemstor tomat, god frilandssort i Danmark. Determinate. Tidlig, rimelig smag, ikke ret meget syrlighed, ikke så stort udbytte. Opr. handelssort. Forædlet i Canada. NC(f)

'Sweet Casady'

I 2009 fik Foreningen frø af Tom Wagners tomatsort 'Sweet Casady'. Forædlingen af sorten var stadig et "work in progress", så den var ikke helt ren, og der er efterhånden opstået flere varianter. Efter en testdyrkning i 2014 har vi nu to varianter (udover den almindelige røde), som er udset til videre dyrkning med henblik på rendyrkning af disse linjer. Frø af disse to varianter kan nu tilbydes til folk, som ønsker at deltage i dette arbejde. Betingelsen er, at man melder tilbage til KB eller Celina om side resultater. Frø kan bestilles hos KBN

Sweet Casady var. gul Åke – orangegul, meget sød.
Sweet Casady var. gulgrøn Søren – Gulgrøn, mindre sød men dog interessant smag.

Peberfrugt/Paprika/Chili (*Capsicum annum*)

–hvis intet nævnt

NB: Styrken på chilipebre måles efter Scoville-skalaen (SHU, Scovilles varme-enheder). Skalaen bestod oprindeligt af tal fra 0 („søde“ pebre uden styrke) til mindst 2.000.000, i dag ofte omskrevet til styrkegrupper 0-10. Begge skalaer kan findes via Google. De bruges i nogle tilfælde her, men hvor man i laboratoriet kan måle ret nøjagtigt, er mange af os kun i stand til at bruge personlige indtryk som „moderat“ eller „meget stærk“. Og smagsoplevelser varierer meget.

'Beaver Dam'. FS585 Velsmagende koniske frugter, modner røde, kun lidt stærke.

Opr. ungarsk Hussli familie, der emigrerede til Beaver Dam i staten Wisconsin, USA i 1929. Er nu optaget på Slow Food USA's "Ark of Taste", en Noahs ark af særligt værdifulde (og velmagende) traditionelle sorter. SSE. LT(f)

'Black Hungarian'. Smukke violette blomster, superflotte, koniske frugter – næsten sorte, modner mørkerøde, 5-6 cm lange, hårdfør og produktiv – også i krukke udenfor. Tykvægget, moderat stærk. LT(f)

'Bulgarian Carrot' (syn. 'Shipka'). FS120 Meget stærk chilipeber, spidse gulerodsfarvede frugter. Smuk i krukke.

Opr. Bulgarien, via Shepherd's Garden Seeds, USA. FP(f)

*'Cheyenne gul'. En meget stærk chili efter min smag, men jeg kender ikke tallet eller SHU-værdien. Modner fra grøn til gul, fin glinsende frugt. LH(f)

*Chili 1. En hollandsk blanding af mindre chilier af forskellig form og farve, og styrke. Fra HOT: "Habanero" 10, "Scotch bonnet" 9, "Piri piri" 8, "Fresno" 7, "Jalapeno" 6, "Santa fe" 5, "Thai chili" 4 og til "Dutch chili" 3 MILD. Bemærk, at de enkelte sorter ikke er nærmere specificerede i frøblandingen. Efterhånden som frugterne udvikles kan det være en god idé at søge på de 8 ovennævnte navne for identifikation. Jo mere frugterne modnes, jo stærkere bliver de som regel, og det er altid en god ide at have nogle friskskårne agurkeskiver parat til at dæmpe en evt. overophedning af smagsløgene og den eventuelle svedetur. De kan næsten virke som at smide sig i sneen efter en alt for varm finsk saunatur. LA(f)

*Chili 2. Fra supermarked. "Ramiro" og "Rot Spitz", synes umiddelbart at være identiske. En flot, aflang, rød chili, med en delikat, medium stærk og aromatisk smag. LA(f)

*Chili 3. Fra supermarked. Aflang rød chili, meget flot at se på. Sortsnavn ukendt, men absolut HOT – omkring 8 vil jeg tro. Bør kun anvendes i begrænset mængde. Især frøene er meget stærke. LA(f)

*Chochiti . Hot Chili. Røde når de er modne, aromatiske 6-8 cm lange lidt buklede frugter. Styrke: 4-6 på Scoville skalaen.

God til at spise frisk, grøn eller rød, og som moden til tørring - i retter og som chiliflager.

Udviklet for århundreder siden af Chochiti Pueblo folket på Rio Grande floden. Udbudt af Terre De Semences, Association Kokopelli i 2004. EV(f)

*'De Agua'. Stærk 10 cm lang rød chili. LH(f)

'Ferenc Tender'. FS550 (Oprindeligt Terenc Tendes – jeg er sikker på at dette må være forkert. red.). Gave til Seed Ambassadors fra en ungarsk frøsamler. Meget tidlig og produktiv, mange forholdsvis små koniske frugter på en busket plante. Modner røde, men der er flere farver på planten samtidig. Værd at prøve. LT(f)

*'Fruit Basket'. Chili. Rød, rund og mild, forholdsvis små frugter, men en meget rigtydende sort. LH(f)

*'Hot Lemon'. Delikat chili med citronsmag, sætter et væld af dråbeformede gule chili. Styrke 6 på en skala fra 1-10.

Opr. Gartneri Toftegaard. LR(f)

'Jalapeno'. Tykkødet lille buttet grøn chili (modner rød), som anvendes særligt i mexicanske retter. Styrke 6,5 på en skala fra 1-10.

Opr. Gartneri Toftegaard. LR(f)

*'Kinesisk mild grøn'. Som grøn er den mild, bliver stærkere som rød. Fået af kinesisk vens forældre. ME(f-kun få frø)

'King of the North'. Store tykke kødfulde pebre som vi kender dem fra butikkerne. Velegnet til vort klima – alligevel skal den have en lang sæson. Begynder at modne sent men fortsætter hele efteråret. Opr. SSE. LT(f)

'Liebesapfel'. FS130 Navnet betyder normalt tomat – men dette er en sød, tykkødet fladrund peber, mere riflet end 'Tomato Pepper'. Sød og aromatisk.

Opr. tysk økologisk handelssort via Frøsamlerne. EM(f)

*'Lombardo'. Chili. Mild aflang, modner fra grøn over gul til rød. LH(f)

***Mohawk**'. Peberfrugt. Gul mild, pænt store frugter med lidt „huller“ ind i siderne. LH(f)

***Münchner Freiheit**'. Peberfrugt. Mild gul frugt. LH(f)

Peber. Forædlingsmateriale. Lav din egen sort, baseret på spontan krydsning mellem 'Zlatni Medal' og 'Roter Augsburg'. Moderplanten til de frø jeg udbyder i år satte mange små brune peberfrugter. Dyrket på friland 2014, og ved at være stabil. SH(f)

***Persila**'. Glat chili som modnes helt mørkegrøn med en frisk smag af, ja, persille! Har nærmest ingen styrke, dog et lille bid, men ikke mere end at den kan bruges med rund hånd frisk i salater og lignende.
Opr. Gartneri Toftegaard. LR(f)

***Peru Rocotto, rød**" (*Capsicum pubescens*). En høj peber med hårede lysegrønne blade. Frugterne ligner en spansk peberfrugt i formen, blot lidt mindre. Frugten er tykvægget, og frøene er sorte. En stærk chili.
Opr. Fra SESAM. NC(f)

'Pimiento de Padron'. Chili. En meget frodig peber, der giver et godt udbytte af små frugter i vindueskarmen, klarer sig også fint ude og i krukke i drivhuset. Modne frugter er store og røde. Moderat stærk.
Opr. fra Galicien i Nordspanien, hvor de små umodne frugter steges i olivenolie som tapas til øl. KI(f)

'Piri Piri'. 8-10 cm lang, smuk chili, stærk og god. Overordentlig givtig. Til alle formål. Kog overskuddet i rødvin og olie og blend.
Fundet i blandet æske i Brugsen. IN(f)

'Sibirisk Huspeber'. FS137 Efter sigende en sort, der blev dyrket i vindueskarmen i Sibirien. Fine stærke frugter, tidlig modning. IN kommentar: De er små, mange og hylestærke, og absolut ikke tidlige i forhold til andre (det er også NOs erfaring) - andre kommentarer er velkomne!
Opr. firmaet Kräuterzauber i Tyskland. FP(f)

***Tequila Sunrise**'. Chili. Fin frugt der modner fra grøn over i en rigtig TS's farver, mild. LH(f)

'Tomato pepper, Sue's". FS136 Meget produktiv i drivhus. Runde, evt. lidt spidsede røde modne frugter, der virkelig ligner tomater. Varierer mellem mild og stærkere chili-smag, tykke, søde, meget velsmagende frugter. Især gode rå, men kan også grilles.

Opr. arvesort fra Beaver Dam, Wisconsin, via den ungarske Hussli-familie ca. 1929. Fra medlem af SSE. EM(f)

***Troyka**'. Peberfrugt. Fin, stor og mild frugt. Bliver orangerød. LH(f)

Physalis arter

***Tomatillo.** (*Physalis philadelphica*) Verte/purple mix. Gode til salsa. ME(f)

Tomatslægtninge i øvrigt

***Aubergine** (*Solanum melongena*). **Forædlingsmateriale.** Med udgangspunkt i Rima F1 har jeg udvalgt 2 linier til dyrkning på friland. De er stabile eller næsten stabile, meget lidt variation indenfor hver linie sidste år. Vil du selv udvælge din egen sort, så har jeg også lidt ældre frø liggende med mere variation. Løvet var tydeligt sundere end sorter som Applegreen og Listada di Gandia, og frugterne større. De er stadig varmekrævende og grådige, skal forkultiveres og forkæles på friland. Farven er sort, og størrelsen afhænger af sommervarmen, mange er dog store nok til at kunne ligge i supermarkedet. SH(f)

Wonderberry (*Solanum retroflexum*). Krydsning lavet af Luther Burbank, gror som en physalis, ribsstørrelse frugter i klaser, blåsorte, søde, vi har kun spist dem rå men de er fine i kager. Høstes helt modne, selvår i nogen grad. Bedst dyrket i drivhus. ME(f)

KÅL

Bladkål (*Brassica oleracea* var. *sabellica*). **'Cottagers kale**'. FS146 Fra før 1900 – Charles Darwin har skrevet om den. Ekstremt hårdfør, ikke krøllet type som de tidligst dyrkede kålplanter. Glatte, blålige blade. Hårdfør, men lidt mindre udbytte af hakkekål i forhold til de mere moderne krusede. Interessant som husmandskål i Danmark. Denne kommer fra England, hvor den var almindelig handelssort indtil for nogle år siden. NC(f)

***Grønkål "Bred Palmekål"**. Mest glatte, brede mørkegrønne blade. NP(f)

***Grønkål 'Russian'**. Lidt sart, smukt fliget med flotte frøstande. NP(f)

***Grønkål**, sort ukendt. Sund plante der nemt overvintrer, bladene krusede og grønne. Bliver 1 meter høj.

Oprindeligt grønkålsplanter købt til udplantning. LR(f)

* **Kålroe** (*Brassica napus* var. *napobrassica*). '**Bangholm**'. Gammel dansk sort af kålroe, som i Danmark også kaldes kålrabi. Kålroe er en yndet spise i vore nabolande Norge, Sverige, Tyskland og England, mens udbredelsen i Danmark er ret begrænset, formentlig fordi den siden 1. og 2. verdenskrig har haft ry som fattigmandskost. Kålroe er rig på vitaminer og kostfibre.

Frø fra Norwegian Genetic Resource Center via den norske frøsamlerforening. MJ(f)

Kålroe (*Brassica napus* var. *napobrassica*). '**Bangholm Wilby Øtofte 9**'. VIR K480. Gammel nordisk sort.

Kålroesort repatrieret af medlemmer af Frøsamlerne fra VIR-genbanken, er nu også repatrieret direkte af NordGen. Frøene produceret af Peder Jensen. NC(f)

***Sibirisk kål** (*Brassica napus*). '**Red Russian**'. Glatte, frynsede og fligede blågrønne blade med lilla stilke og bladnerver. Mild, god smag. Som regel vinterhårdfør. God til efterårsåning.

Anvendes som anden grønkål. Pga. den milde smag er den også god i salat og til børn. Opr. SH. KI(f)

Sibirisk kål "Siberian Kale" (usikkert syn. "**Sibirisk Blåkål**") (*Brassica napus*).

FS151 Grønkålstype med violet anløbne blade og violette stængler. Bladene indskårne – minder om f.eks. "Finsk/Baltisk" – men er mere grøn i farven. Som de andre "russiske grønkål" er denne i familie med raps og kålroe – ikke med de øvrige grønkålstyper.

Overvintrer godt og smager godt. FP(f) NC(f) LR(f)

Sibirisk kål (*Brassica napus*). '**Wild Garden Kale Mix**'. **Forædlingsmateriale**. Oprindeligt et kryds mellem 'Red Russian' og 'Siberian' af Frank Morton ca. 1984. Der er masser af variation i bladform og farve. Egnede til at udvælge egen haverace eller sort over en årrække. B. napus er nem at arbejde med, da den kan selvbestøve og ikke som andre kål får indavlsdepression.

Opr. Adaptive Seeds. SH(f)

RODFRUGTER

NB: Særpris på 40,- kr. hvor angivet

Rodfrugter, hvor det primært er overjordiske dele, der anvendes – f.eks. radiseskulper – står under afsnittet Krydderurter

Gulerod (*Daucus carota*)

"**Dr. Lassings**". **FS590 Forædlingsmateriale**. Krydsning af frø som den tyske frøsamler Ingrid Matthes havde med da hun besøgte os. 4 gamle europæiske sorter i 4 forskellige farver: 'Küttiger Rübli', hvid gulerod fra Schweiz. Den gule, der smager rigtig godt, hedder 'Lobbericher Gelbe' og er fra Tyskland. Den orange mangler jeg navnet på, og den mørke el. rødlig orangefarvede hedder 'Guerande' og er fra Frankrig. Gulerodderne bliver forskellige. Ikke så mange knalorange. Nu har jeg dyrket og krydset dem siden 2006 og i dag har jeg en godt blandet, vinterholdbar, ikke sød, men kraftigt smagende gulerodssort. BG(f)

'**Fancy, Hegnstrup stamme**', **vintergulerod. FS591** Tidligere var Nantes Fancy en solid sort til at dyrke kommercielt til konsum, velsmagende og ensartet. Så kom F1 hybridene, og firmaerne holdt op med at vedligeholde sorten, så den forfaldt. Bl.a. blev smagen kedelig. Allan og NO har samarbejdet om forbedring af den gamle hovedsort siden 2008 ved selektion og den er nu rigtig god. Den er hovedsort på Hegnstrup, og arbejdet med den fortsætter. Sæson 2014 har drillet hvor mosegrise tog mange af rødderne til frøavl, så derfor begrænsede mængder til udbud. AC(f)

'**London Torve**' Meget mere smag end nyere sorter. Konisk, hurtigt tilspidset form. BJ(f)

Havrerod (*Tragopogon porrifolius*)

"**Vild dansk**" **FS166** Findes vildtvoksende i Danmark kun på Ertholmene, sandsynligvis forvildet fra småhaver ved fæstningen.

Indsamlet 2004 på Christiansø. SH(f)

En tidligere kollega hjembragte nogle få frø til mig fra Christiansø, som jeg så har formeret på siden. IH(f)

Jordkok (*Helianthus tuberosus*) (40 kr.)

”**Aspargesjordkok**”. Let at rense. NP(v)

”**Buttede Bertha**”. Fine runde former. Biokols egen jordkoksart. NP(v)

’**Dwarf Sunray**’. **FS168** En høj (3 m), blomstrende jordkok. Fine, tyndskallede, mellemstore knolde. Opr. Thompson & Morgan men de har ikke haft den i mange år. IN(v) EM(v)

Jordkok fra Næstved. De har vokset på min families grund i Næstved fra inden vi flyttede ind. De er af uvis oprindelse, givetvis sat af den forrige ejer, som byggede huset i sin tid. De kan have stået der i mange årtier. MF(v)

Kartoffel (*Solnum tuberosum*) (40 kr.)

’**Arran Victory**’. Store lilla kartofler med hvidt kød. Svære at koge, men ligner gode bagekartofler. BG(v)

’**Bamberger Hörnchen**’. Små aflange kartofler, der er faste og smager rigtig godt. De modner sent og bliver ikke så let syge. BG(v)

’**Blå Congo**’. **FS593** Den mest udbredte af de blå sorter (gennemfarvet). Ikke helt rund kartoffel, tendens til dybe øjne. Har godt af en måneds lagring. Kan give variation på middagsbordet og giver en god mos. NP(v)

*’**Lange Røde**’ **FS156** NGB3048. En middeltidlig til sen, lang, måne/banan-formet kartoffel, der er meget kogefast og har god resistens mod skurv og skimmel. Holder sig godt på lager. Sorten kommer oprindeligt fra Lolland. BJ(v)

”**Lomo Negro**” Stor næsten sort kartoffel. Asparges kartoffel facon. Meget sund og flot plante, med mange frøfrugter, der er lillamønstrede. Kommer fra marked i Peru, og har bare groet i Danmark i 2 år. BG(v)

*’**Markens Dronning**’ Sen kartoffel med store knolde og fast, hvidt kød. Modtagelig for skimmel men ikke skurv. Godt udbytte, kan revne ved meget vand. BJ(v)

’**Mehlige Mühlviertler**’. Dyrket i århundreder i Østrig, hvor den er gået i arv. Stor gul kartoffel der skal koges forsigtigt. BG(v)

’**Nawamey rund**’. Fra Tom Wagner. Meget grov skræl, men den mest faste og bedste af dem jeg har fra Tom Wagner. Sen og med god vinterholdbarhed. Meget sund og med mange frøfrugter. BG(v)

*’**Nordic October**’. Fra Tom Wagner. Rød skræl, hvidt kød. Tidlig blød kartoffel. BG(v)

’**Pamela Wagner**’. Fra Tom Wagner. Rød skræl, hvidt kød. Rund sen kartoffel med god vinterholdbarhed. Planten er meget sund og har mange frøfrugter. BG(v)

’**Pink Fir Apple**’. **FS595** Engelsk sort fra 1850. Aflang, let rødlig, lidt buttet, fast, uden dybe øjne. NP(v)

’**Poulsen Juli**’. Tidlig kartoffel. Skimmelmodtagelig men med fin smag. Nøjsom. Skal bruges før oktober. BJ(v)

’**Rosa Tannenzapfen**’. Mellemtidlig, medium størrelse. Fantastisk lækre at spise og meget flot plante, der ikke har så dækkende blade. Aflang, med sideudvækster i varierende antal fra 0-5-6. Skindet er glat og rosafarvet. Kartofflerne er rosa med dybe, trekantede „øjne“, der giver dem et grankoglelignende udseende, deraf navnet. Kødet er aromatisk og MEGET fast. God både stegt, nykøgt, og i kartoffelsalat. ’Rosa Tannenzapfen’ blev i 2013 kåret som Årets Kartoffel i Tyskland. BG(v) IN(v)

*’**Rosen**’. **FS158** Traditionel god dansk spisekartoffel. Store knolde med rødt skind. BJ(v)

*’**Skagit Valley Gold**’. Lille rund og meget gul kartoffel, med en stor top. Fra Tom Wagner. NP(v)

’**Urkartoffel**” Mange små faste lilla kartofler på hver plante. Meget lækker. Opr. Jens Skov, Forevisningsmarken Karensminde. BG(v)

’**Webers**’. Middelstor rund kartoffel, lyst kød. Koger ud „på den rigtige måde“, så den er velegnet til at søbe sovsen op med. BJ(v)

’**Æggeblomme**’. **FS597** Velsmagende kugleformet kartoffel med meget dybe øjne. Gammel dansk sort. Findes nu på genbanken hos NordGen. NP(v)

Rødbeder, foderbeder og lignende (*Beta vulgaris*)

Rødbeder

”**Bodils Rødbeder**”. Røde runde og stribede rødbeder dyrket og krydset i 5 generationer. Mere eller mindre mønstrede, ikke helt så mørkerøde. Kan blandes i en ret med andre grønsager, uden at det hele bliver rødt. **BG(f)**

* ’**Crosbys 247**’. NGB2001. En sort som Ohlsens Enke havde på markedet i 1955. Fladrund rødbede med lyse striber i det røde kød. **BJ(f)**

* ’**Detroit 3**’. NGB18117. Lille, rund mørk rødbede. Dansk sort i handlen 1966-76. **BJ(f)**

’**Kamuoliai 2**’. Opr. Litauen via Seed Ambassadors. **FP(f)**

’**Lyoiaibeet**’. Aflang rødbede med lidt svag top. Ikke særligt ensartet rødbedesort. Opr. Litauen fra Seed Ambassadors. **NC(f)**

’**Tall Top Early Wonder**’. Nydelig, stærkt farvet rød rødbede. Rund-aflang. Top meget mørkerød og ret høj, men smal. Opr. SESAM. **NC(f)**

Foderbeder

* ’**Gul Eckendorfer**’. NGB16903. Stor foderbede med god jordkontakt. I handlen tilbage i slutningen af 1800-tallet. Materialet oprindeligt skaffet af Børge Jensen fra USDA/ARS Agricultural Research Service. Fra 1870. Opr. fra Amerikansk genbank. **BJ(f)**

* ’**Long Red Giant**’. Fra 1880. **BJ(f)**

* ’**Long Red Mammoth**’. Fra 1880. **BJ(f)**

* ’**Rød Eckendorf**’. Stor, med god jordkontakt. Fra 1870. **BJ(f)**

Selleri (*Apium graveolens*)

’**Dreschner Markt**’. Lidt uregelmæssige, men fine velsmagende knolde. **NP(f)**

”**usn.1**”. **FS518** Knoldselleri af egen lokal forædling. Nu efterhånden min egen sort som er udvalgt med udgangspunkt i krydsninger af de ældre sorter ’Alabaster’ og ’Snehvide’. **AC(f)**

’**Neon**’. God knoldselleri. En stor næsten fladrund selleri med meget gode lagrings-egenskaber. Hvidt sprødt kød, uden hulrum, der kun langsomt bliver mørkt uden tilberedning. **NP(f)**

Øvrige rod- og knoldvækster

Jordkastanie (*Bunium bulbocastanum*). **FS173** Små spiselige søde, fede knolde. **NC(v)** **EM(v)**

Kinaskok (syn. *knoldgaltetand*, *Chorogi*) (*Stachys affinis*, syn. *S. tubifera* og *S. sieboldii*). **FS174** Delvis vinterhårdfør knoldvækst fra Asien. Trives i halvskygge og i let jord. Lægges i foråret, kommer sent op. Høstes november-foråret. Masser af små maddike-lignende hvide knolde med meget speciel smag. Minder i smag og anvendelse en del om jordskokker. **ID(v)**

Knoldfladbælg (*Lathyrus tuberosus*). Opret, klatrende bælgplante med ægformede parvise småblade og rosenrøde blomster hele sommeren. Spiselige knolde. Gammel europæisk madplante, findes hist og her forvildet i Danmark fra tidligere dyrkning. Knoldene er dybt nede. Planten er flerårig. Opr. fra Slettebjerget syd for Hillerød. Forvildet? Siden forsvundet fra findestedet, evt. pga. tilgroning. **NC(f)**

Knoldfladbælg (*Lathyrus tuberosus*). ”**Fra Kaban**”. Den har fine lyserøde blomster hele sommeren. Overvintret ude. Beskrevet som „er ei gammel europeisk matplante, der knollane kan brukast til mat. Det er ein nær slektning av gul flatbelg, med fine lyseraude blomster heile sommaren. Overvintret ute. Dei små knollane brukast til „frø“, dei store etast.“ Opr. Eilif Aas 1992. Fra Kaban i Dagestan. **GO(f)**

Kørvelroe (*Chaerophyllum bulbosum*). **FS175** Frøene modner i september, skal sås straks på blivende sted. Hvis frøene gemmes til foråret, skal de kuldebehandles inden såning. Mollys erfaring er, at det er vigtigt for kørvelroen at stå fugtigt. Oprindeligt fra Frankrig. **FP(f)**

Majroe (*Brassica rapa subsp. rapa*). ’**Petrowsky Gulia**’. NGB7757 En fin gulkødet majroe med god smag.

Gammel sort fra Ohlsens Enke, kan findes i jubilæums-kataloget fra 1954 som stammen Vangede P 1948. SH(f)

Pastinak 'Skandia'. (*Pastinaca sativa*). NGB2412. Pastinaksort som FDB Frø havde i handlen i 1977 BJ(f)

Pastinak 'Turga'. Langstrakt rod. Fra Ungarn via SESAM. ID(f)

„Lost crops of the Incas“

Amerikansk kartoffelbønne. (*Apios americana*). **FS170** Bælgplante med slyngende vækst – bliver høj og behøver noget at klatre op ad. Blomstrer sidst på året med underlige støvetviolette ærteblomster. Danner små knolde på kravlende jordstængler. Knoldene skal gro i flere år, men så kan de være en del større end valnødder. Ikke noget stort udbytte men sjov afveksling som flerårig afgrøde, der mest gror hvor det passer den! Smag og konsistens er kastanjeagtig og rigtig rar ristet på en pande. NC(v- 40 kr.) ID(v- 40 kr.)

***Yacon** (*Polymnia sonchifolia*). **FS496** Knolde fra Sydamerika – dyrkes som georginer. Høj flot plante, 1,5 til meter. Spises rå, stegt, bagt eller kogt, meget sprøde, med behagelig men meget mild smag – lidt som en rigtig sprød vandmelon. Rødderne bliver søde efter lagring i nogen tid. FS's sort af Yacon hedder 'Morado' og har rød/lilla rødder. Yngleknold/spirer sendes først ca. 1. april. KI(v)

LØG

Spørg venligst udbyderen om pakkens vægt, fordi det påvirker portoen

Løg, hvor det er bladene der anvendes – f.eks. purløg og pibeløg – står under afsnittet Krydderurter

Porre (*Allium ampeloprasum* Porrum Group)

'**Flag**' **FS185** God vinterporre med mange sideskud. Fra SESAM. NP(f)

'**Kathy**'. **FS186** Vild porre. Lille, flerårig porretype. Kan bruges både forår og efterår, til dels også vinter. Toppen visner væk om sommeren. EM(v) KI(v)

'**Prizetaker**', (syn. '**The Lyon**'). Gammel engelsk vinter-efterårs-porre fra 1886. Bliver op til én meter høj, hvid- skaftet næsten hele vejen. Ret hårdfør, løber ikke let i stok, men kræver lang vækstsæson. Mild smag. NP(f)

Hvidløg (*Allium sativum*)

Udtrykkene "hårnakket", "hardneck" og "slangehvidløg" er synonyme. I frølisten vil det fremover tilstræbes at bruge det gamle, danske udtryk "slangehvidløg" for denne type.

Udtrykkene "blødnakket", "softneck" og "flettehvidløg" er ligeledes synonyme, og her vil udtrykket "flettehvidløg" benyttes.

NB: Mange af vores hvidløgssorter kan først sendes ud til efteråret efter årets høst – de vil komme på vores Efterårsliste. Men da opformeringen fra yngleløg tager mindst et par sæsoner, kan man også starte med disse om foråret.

"**Estisk rød Slangehvidløg**" (*Allium sativum* var. *ophioscorodon*). **FS010** Kraftig sort. Hele toppen med små yngleløg kan plantes og bliver til en klump små og lidt større hvidløg, der kan høstes løbende det meste af året. Kan stå på samme sted i flere år, bør dog omplantes hvert 3-4 år. Hvis fed lægges efterår får man ret store løg med kun 3-5 fed pr. løg – en fedstørrelse der ikke er social dagen efter! Fra marked i Tallinn. Fra LT. MF(v) BE(v) **NB! Kun yngleløg.** GO(v) LR(v) IJ(v)

Rebberg Knoblauch (*Allium sativum* var. *ophioscorodon*). **FS009** Slangehvidløg. På denne sort „slanger“ stængelen sig endnu mere. Den er kommet os fra SESAM. Kun yngleløg. BE(v)

Andre arter

Babingtonløg, Porreløg (*Allium ampeloprasum* var. *babingtonii*). **FS188** Babington's leek, mild hvidløgssmag, feddene ligner elefanthvidløg. Åben skærm med mange store yngleløg, også små yngleløg (bulbillier) ved roden. Vokser vildt kun i det vestlige Storbritannien og er sjælden dér. Opr. botaniker Bjørn Hjort. NB: Kun yngleløg. GO(v)

BÆLGFRUGTER

HAVEBØNNER (*Phaseolus vulgaris*)

Tørrebønner: buskbønner

”**Bodils bønnekryds**”. **Forædlingsmateriale**. I flere år har jeg dyrket ”Gotlandsk brunböna”, ”Pawnee bønner” og en moderne øko tørrebønne. De sidste år er de så begyndt at krydse sig, det skulle de jo ellers ikke gøre, men der er kommet en blandet „moderne landsort“ ud af det. Der er stort udbytte og de smager ligeså godt som de bønner de er skabt af. Ligner præcist et kryds mellem de tre oprindelige sorter. **BG(f)**

’**Canadian Wonder**’. Udviklet i Canada før 1873, hvor den første gang nævnes i England. Ses i Dæhnfeldts katalog i 1935: „meget rigtbærende og hårdfør“. Tidlig og meget produktiv over en længere periode. De nyreformede bønner er pink-lilla inden de tørrer, men mørkerøde når de er helt tørre, rigtige ”kidneybønner”. Gave fra NZ. **LT(f)**

’**Fagioli del Purgatorio**’. Meget små runde hvide bønner med kort kogetid. (Bed mig om en opskrift fra en madblog.) Traditionel italiensk sort fra området omkring Bolsena-søen i Lazio. Bønnerne blev spist i fastetiden og især på Askeonsdag, den første dag i fasten, som hovedret i en frokost hos et trosbroderskab fra 1600-tallet. Navnet hentyder til broderskabets hovedformål: at bede for de dodes sjæle i skærsilden (’purgatorium’ betyder renselsessted på latin). **LT(f)**

”**Gotlandsk Brunböna**”. **FS192** NGB 2578. Gotlandsk landrace, tørrebønne indsamlet af Nordisk Genbank. GG har sammenlignet de frø der var i omløb i Frøsamlerne med nyanskaffede frø fra NGB, og har kunnet konstatere at de er ens. Hun beskriver sorten som „en nordisk type af den italienske borlottobønne“. Buskbønne med højt udbytte af hvide nyreformede bønner med rødviolette prikker og striber. Smager godt både i grøntsagssuppe og salat. Større bønner end ”Stella”. **BG(f)**

”**Hutteriternes soppböna**”. **FS606** En rigtig god og nem bønne, middeltidlig, kraftig og kompakt buskbønne. Siges at være særlig gode til suppe. Frøene er grågrønne og har en afrundet form, næsten som ærter. Hutteriterne er en østrigsk sekt der emigrerede til Canada i 1750. Fra SESAM. **MJ(f)**

’**Prinsesse**’. **FS196** NGB20128. Buskbønne med hvide blomster og lysegule-brune bønner. Gammel sort – nævnt i danske havebøger tilbage til 1900 eller før. Lav, robust og hurtig i udvikling. Stammer fra familien Mortensen, Skringstrup v/Mariager (vegetarer der har dyrket den længe – vi har fået historien ca. 100 år tilbage til Kvong i Vestjylland). Familien fik i 1920’erne besøg af læge Mikkel Hindhede, der var interesseret i at studere deres vegetariske levevis.

Kan bruges som alm. bønne, når de er unge. Modne bønner kan f.eks. bruges i sammenkogte retter. Bemærk at der er flere bønner der kaldes ’Prinsesse’, men som er meget forskellige og har forskellige NGB nr.! **NP(f) IN(f) GE(f)**

*’**Royalty**’. Lille, lidt væltende krybbønne. Stort udbytte af meget fine og velmagende violette bønner.

Små kantede frø. Amerikansk handelssort oprindeligt. Seed savers web-shop skriver: ”Bred at the University of New Hampshire by the late Professor Elwyn Meader. Introduced by the Billy Hepler Seed Company in 1957.” **NC(f)**

’**Stop**’. Buskbønne. Små røde bønner, beholder farven når de bliver kogt, fine til (kogt) bønnensalat og chili. Sen sort men giver godt. Opr. Chase Organics GB. **NP(f)**

’**Triumph Osená**’. **FS652** VIR12370. Lav buskbønne. Bælge smalle, lyst gule ved modenhed, tidligt pergamentagtige. Bælg med svage, diffuse røde strejf. Indsnævringer på bælgemellem frøene. 5-6 frø i fuldt udviklede bælg, men en del bælg markant forkortede, og kun med få frø. Frø små (1000 kornsvægt = 107 g), beige til olivengrønne med tydelig marmorering i mørkere nuance. Hylum hvid, markeret lysebrun ring omkring. Fra den russiske Genbank i Skt. Petersborg. **NC(f)**

’**Zolfino**’. Små lysegule bønner (”zolfo” på italiensk betyder svovl), runde til ovale, en traditionel toskansk sort (fra bjergene omkring Prato, nord for Siena) der nu er optaget på Slow Foods Ark of Taste. De tyndskinnede bønner bliver bløde og lækre ved kogning. Kan spises i bønnensalater, drysset med olivenolie som sideret, eller på toast som frokostret.

Opr. Toskansk frøsamler Angelo Barbetti via Guy Dirix i Belgien. **LT(f)**

Tørrebønner: stangbønner

”**Guatemala**”. **FS217** Trivelig og nem sort. Klatrebønne, god blandt majs som mellemkultur. Een mellem to majs. Stammer fra Guatemala-indianerne i højlandet og nu godt tilpasset. Velegnet som hummus med lilla farve. **AC(f)**

*”**Prinsesse**”. NGB 18186. Højde 2,5 - 3 m. Grøn/lilla melerede bælg, ret små flødefarvede/lilla melerede bønner. Udblødes 1-2 døgn, koges 5 - 10 min. Til hummus, salater, gryderetter, m.m. Bemærk at der er flere bønner der kaldes ’Prinsesse’, men som er meget forskellige og har forskellige NGB nr.!

Opr. Nordisk Genbank via Søren Holt. **KB(f)**

Stangbønne, Borlotto-type. FS201 (Bønnen har tidligere fejlagtigt haft navnet ”Folmer Rommes italienske stangbønne”).

Denne Borlotto-type bliver kun ca. 3 m høj, og den kan høstes tidligere end andre Borlottobønner på markedet (eksempelvis Frøposens). I det danske klima, er dette en vigtig egenskab, da alle bønnerne når at modne inden efterårsvejret sætter en stopper for dem. Bønnen giver et stort udbytte, og den er en meget delikat tørrebønne. Bønnen er ikke særlig god som grønne bønner, da bælgene er sej og med ribber.

I urtehaven er bønnen et smukt indslag med sine lange, rødstribede og lyse bælg. Bønnefrøene er aflange, og lyse med lilla tegninger når de er modne. **FP(f) IJ(f) MF(f)**.

Grønne bønner: Buskbønner

”**Annis bønne**”. Lang Haricot Vert.
Opr. fra min svigermor. **ME(f)**

’**Carlo’s favorit**’. **FS208** Grøn bønne (haricot vert) med ribbefri bælg. Bønnen giver et højt udbytte af ”ypperlig kvalitet”. Oprindeligt handelssort, men nu udgået. Bønnen er dyrket på Hegnstrup i 30 år, og er kommet til Frøsamlerne fra Allan Clausen. **AC(f) BJ(f)**

’**Fandango**’. Buskbønne, meget tynde fine haricots verts, filet bønner. Opr. Runåbergs Frøer for flere år siden, men de har erstattet den med en anden (Maxibel). Jeg synes stadig disse er gode. **LT(f)**

’**Fanium**’. **FS607** Opr. hollandsk handelssort, skaffet i 1984 af en planteavlskonsulent til grønsagsavlser Kaj Jensen på Nordfyn. Den forblev avlerens favoritsort resten af livet. Den kom videre til en ven af familien og derfra til en frøsamler. En lav plante med lange tynde sprøde bønner, meget sprøde og velsmagende. Fortjener at blive kendt og bevaret. **MJ(f)**

’**Hundrede for én**’. **FS210** 30-45 cm høj. Den er rimelig tidlig, med lange kødfulde bønner med mild smag, og kan spises over lang tid. Modne frø er gråbrune med hvide tegninger – smukke! Gammel sort, nævnt i kataloger før 1900.

Anvendes som hele kogte bønner inden frøene svulmer, som snittebønne når de er udbulede.

Den vi har er fra 1950’erne, opgivet hos Ohlsens Enke i 1965 – men passer ikke til beskrivelsen i deres kataloger(!). Fra NGB. **BC(f) MJ(f) NP(f) IN(f) BJ(f)**

’**Jumbo**’. **FS211** Noget krybende og væltende buskbønne (evt. lidt støtte). Modner over en lang periode. Store, flade, brede bælg. Planten fylder meget, men bønnerne er velsmagende „rigtig bønnesmag“, og udbyttet er godt. Kuldetålende. Opr. Oregon, USA. **MH(f)**

*’**Magpie**’. Buskbønne til frisk brug el. tørring. Fransk sort fra tidligt i 1900-tallet. Smukke sort/hvide tegninger, tynde nyreformede bønner. Let at tørre men ikke særligt højt udbytte. Gave fra Seed Ambassadors. **SH(f)**

’**Nerina**’. **FS212** Grøn buskbønne, vistnok kaldet perlebønnetypen på den oprindelige frøpose købt i Brugsen for ca. 10 år siden Små tætte planter, som er meget yderige og stabile uanset vejret. God til dyrkning i potter eller i en stor sammenplantning sammen med blomster. Den giver en stor mængde små tynde meget smagfulde og meget lidt grove bønner. Selv hvis man glemmer nogle bønner, bliver de ikke grove i det. Varmeste anbefalinger. Ikke i handelen mere. Handelssort købt i 1995. **HC(f) KI(f)**

’**Persson**’. NGB17826. Frøene flot marmorerede. John Persson, født i 1880, gav disse bønner til sin søn i lysningsgave (forlovelsesgave). Kan anvendes som shellbean eller grøn bønne – har lange bønner. Indsamlet ved Frøuppropet i Sverige. **NP(f)**

Grønne bønner: stangbønner

*’**Bodils stangbønne**’. **Forædlingsmateriale**. En krydsning mellem mine lave tørrebønner gav denne 3 m høje bønneplante med bønner som kan spises grønne. Sidste år gav bønneplanterne, af frø fra den ene fra året før, helt forskellige planter. De var alle meget høje og alle gav bønner der kunne spises grønne, men de modnes på forskellig tid, og de havde blomster i alle farver, hvid, gul, lyserød og lilla. Meget fint så det ud og med godt udbytte. **BG(f)**

’**Kjems’ pea bean**” (tidl. ”Suzannes”). **FS206** Suzanne har fået bønnen fra Lise Plum, der har dyrket dem i 32 år, og som har fået dem fra familien Kjems, som har haft dem i familien siden 1890’erne. Kjems rejste til Amerika for at lede en dansk folkehøjskole i

Michigan. Faderen døde, og moderen drog tilbage til Danmark i 1897 med sine 5 børn. Med i bagagen var bønnerne. Yderig, robust, med lyslilla blomster og 10-12 cm lange, svagt krumme grønne bælg med lilla striber + pletter, velsmagende, bliver praktisk talt ikke ribbet.

God kogt som tilbehør. FP(f) AK(f) GE(f)

”**Major Cook’s**”. Engelsk arvesort, en gave fra Central Tree Crops Research Trust i New Zealand. Major Cook var uddannet gartner ved Kew Gardens og var i mange år ansvarlig for de britiske krigskirkegårde i Nordfrankrig. Bønnen gik videre til en kollega hvis familie emigrerede til NZ. Bønnen er muligvis fremelsket af majorens bedstefar ca. år 1900. Den er yderst produktiv og meget velsmagende. Bælgene krummer og bliver hurtigt ’bulede’, men stadig gode. De tykke bælg modner tidligt nok, men tørrer langsomt og kan let mugne. NB: Denne sort ligner meget ”Kjems’ pea bean”, selv om jeg mener at kunne se en lille forskel – så de skal ikke dyrkes i nærheden af hinanden og helst ikke i samme år! LT(f)

”**Romme familiens stangbønne**” FS672 Folmer Romme, et af foreningens første medlemmer (og ældste, 97 år), fik frøene i 1960’erne fra en lærer på Haslev Borger- og Realskole, hvor Folmer var overlærer. Familien har dyrket sorten lige siden. Den stammer fra en turistrejse, så vidt man husker til Italien – og er altså et kulturminde fra den tid, hvor danskerne først oplevede charterrejser og blev dus med sydens køkken. Den bønne, familien altid har dyrket, er kort, krum og har meget mørke tegninger på bælg og bønnen. Spises frisk, selv når bælgene buler af de runde spættede frø, og er meget velsmagende. IJ(f)

Voksbønner: buskbønner

*”**Carmencita**’ FS425. NGB 1829. Ohlsens Enke har haft den. Kom frem i 1947. BJ(f)

”Dittes bønne**”. Gul voksbønne opr. fra Tjekkiet. Højtydende buskbønne. ME(f)

’**Mont d’or**’. FS573 Let rankende vækst med korte, brede bælg. Dejlig voksbønne. Opr. Frøposen. FP(f)

’**Provider**’. FS213 Stort udbytte af velsmagende snittebønner. Kan sås meget tidligt – omkring 1. maj, og har god kulde- og fugttålsomhed. Opr. Frøposen. NC(f)

”**Tjekkisk usn**” Meget yderig. Fra min datters studietur i Tjekkiet. ME(f)

Voksbønner: stangbønner

’**Gold of Bacau**’ (syn. **Golden of Bacau**). FS483 Lange, brede og meget lækre bælg. Meget tidlig af en stangbønne at være – især en Romano type. En favorit pga. den lækre smag. Oprindeligt doneret til SSE af venner i den nordrumænske by Bacau. KI(f)

Andet: Bønne til farvning

”**Sorte kinesiske bønner**”. Charlotte, der har plantefarvning som hobby, havde hørt at sorte bønner i koldt vand gi’r en smuk farve. Det er ikke lykkedes for de fleste, men med disse bønner fik hun en fin blå farve, næsten som indigo og lysægte. (Farven er muligvis ikke vaskeægte. MJ) Sorten kan sagtens modnes her – mine frø er fra 2. såning, da der gik bønnefluelarver i den første. Små planter, meget lyse næsten hvide bælg. Vi har ikke prøvet at spise dem. HC har, på baggrund af LTs frø, opdelt bønnerne i hhv. en høj og en lav variant gennem to sæsoners udvælgelse. Det er derfor vigtigt at præcisere om det er høj eller lav variant, som ønskes, og ikke at blande varianterne igen. Købt i et supermarked – posen oplyste at de kom fra Kina. HC(f)

ÆRTER (*Pisum sativum* ssp.)

Vi efterlyser adoptanter:

...og en efterlysning: Vi søger adoptanter til ”Holteærten” FS678, ”Valdemars amerikanske ærter” FS677 og ”Pastor Hagemanns ærter FS676. Henvendelse FP fp@peww.dk

Derudover søger vi et medlem der vil opformere den meget gamle markært ’Abed marmor’ NGB103381. Der er kun en meget lille portion frø. Kontakt SH skrubtudsen@gmail.com

Sukkerærter og brydmarværter (slikærter)

’**Engelsk Sabel**’. FS012 Denne ært er en af de virkelig gamle sorter i Danmark – ses i katalogerne tilbage i 1860’erne. Engelsk Sabel er en gammel engelsk handelssort. 150-170 cm, middeltidlig. Giver stort udbytte. Brede, temmelig mørke, typisk sabelformede

kødfulde bælg af høj kvalitet, ca. 8,8 x 2,2 cm. I modsætning til dem der er i handelen nu, er der ingen seje hinder i bælgene. Anvendes letkogt som tilbehør, rå i salater, rigtig god som hurtigstegt i smør på panden. Allerbedst spist lige fra planten!
Opr. SESAM. **FP(f) IN(f) BG(f)**

'**Engelsk Sabel ESA**'. NGB2053. Det er ikke den samme som 'Engelsk Sabel' FS012. Men jeg har dyrket dem begge og synes beskrivelsen af FS012 også passer til 'Engelsk Sabel ESA', som var med i ærteprojektet. **KI(f)**

'**Pollux**'. NGB102589. Ærten har en meget tyk og sprød bælge og bliver ikke ribbet. Den er meget velsmagende (saftig, sprød, sød, dejlig smag af ært) og børnene og jeg har spist dem hele. Den er også blevet brugt hel i salater, skåret i mindre stykker (vi har ikke bælget dem). Flot hvid enkelt blomst.
Opr. Ohlsens' Enke. **AS(f-få portioner)**

"**Winterkefe**" eller "**Winterkefer**". **FS245** (Navnet betyder "vinter-sukkerært", vistnok på en tysk dialekt. 'Kefe' er ærten og 'Kefer' er ærteplanten.) Vi har været usikre på det. Meget speciel ært, der kan sås sent om efteråret (omkring eller lidt før 1/11) og overvintrer en almindelig dansk vinter som små spirer (!).

Giver tidlige ærter – ca. 1/6 –, der er bedst spist som sukkerærter (med skal) som helt unge, da de med alderen bliver lidt beske/bitre. Anvendelig i madlavningen, store lidt grove men velsmagende ærter. Afgjort en god afgrøde for dem der gerne vil have en aktiv jord hele året.

Sorten blev doneret i 1998 af Dr. Maria Finck fra Kassel Universitet og har været genstand for et ret omfattende dyrkningsforsøg på Center for Biodiversitet. **ME(f)**

Marvæarter (de fleste har rynkede frø)

"**Brudager ært**". **FS234** 1-1,10 m høj. Meget dejlig og sund plante. 7-11 ærter i bælgene. Kraftig og mørkegrøn plante. Meget velsmagende. Skal bindes op. En frøsamler har fået den af en murersvend, der har den fra gartner i nærheden af Brudager, som har dyrket den i mange år frem til 1970'erne. **KI(f)**

*"**Crown peas**" (syn. "**Salmon-flowered pea**"). Navnet "Crown peas" refererer til blomster og bælgens placering øverst på planten. Arvesort. Bliver 120 - 150 cm høj. Den kræver god støtte især af toppen, hvor blomster og bælg sidder. Ærter har hvide/laksefarvede blomster, små bælg med 4 - 6 ærter i. Ærterne er let bitre men var et stort hit hos mine børnebørn.
Oprindeligt fra en frøsamler i det sydlige Skotland. Ærtetypen "Crown Peas" kendes tilbage til det 17. århundrede. **MA(f)**

"**Faster Kirstens høje ært**". **FS600** MJ skriver om denne: "Vi har dyrket denne i 35 år. Har fået den af min faster Kirsten, som igen har fået den fra et familiemedlem på Odder-egnen. Vi kan føre den tilbage til 1920'erne, til Lauersen slægten, der var kendt i højskolekredse. Det er en meget høj ært, ca. 2,5 m, store fyldte bælg – familien har kaldt den for „elefantærten“. De har oplevet at en kogekone ved en konfirmation nægtede at bruge så store, grove ærter, indtil hun lige havde smagt på dem. De har en let bitter smag, synes nogen, jeg synes bare at den smager meget, meget godt." **FP(f)**
Vi efterlyser adoptanter – kontakt FP!

"**Frederik VII's ært**". **FS668** Rigtbærende, og med sød smag, som bibeholdes efter at ærterne har opnået fuld størrelse i bælgene. 5 fod høj. Kan høstes over et langt tidsrum. Bælgene er sværdformede. Bladene har bølget kant. Omkring 2003 besøgte gartnerafdelingen i Den Fynske Landsby (Odense Bys Museer) Gråsten Slot. Her var man i gang med en voldsom oprydning og nedlæggelse af haverne, efter Dronning Ingrid's død. Alt blev destrueret og kørt på lossepladsen, for det var blevet besluttet, at ingen måtte få noget. Trods det, lykkedes det at få nogle af de gamle ærter med tilbage til Den Fynske Landsby, hvor de er blevet dyrket siden. Gartneren på Gråsten Slot fortalte, at ærterne hedder Frederik VII's ært. Frederik VII var konge i 1850'erne, så muligvis er ærten så gammel. Om ærten altid har været på Gråsten Slot, eller om Dronning Ingrid havde den med, vides ikke. Før Frederik blev Konge var han guvernør, og bosiddende på Fyn. Ærten findes i frøkatalog fra Eltzholtz tilbage til 1902. **FP(f)**

Vi efterlyser adoptanter – kontakt FP!

"**Grams høje ært**". **FS237** (tidligere under navnet "Mettes høje ært"). Sød, god smag. Familiesort, doneret til Frøsamlerne af Mette Alkjær. Ligner Holgers, Juttas osv. Stammer fra Mettes farfar, der havde ærterne fra en slægtning, Hans Hansen Gram, en kendt gartner og frugtavlser i Svendborg. **GO(f)**

"**Gyrithes ærter**". **FS236** 2,5 m høj meget rigtydende marvært med fantastisk god smag. Høst 10-13 uger efter såning. Fra Gyrith Bøjehøj. Dyrket hos familien Bøjehøj siden et familiemedlem havde dem med hjem fra USA i 1860. **IJ(f)**

"**Holgers Kæmpeært**". **FS235** Den mest velsmagende ært vi har prøvet. Stort udbytte. Opr. PØ dyrkningsforsøg, doneret af Gundersen familien. Der er tydeligvis 2 sorter af "Holgers Kæmpeært". Den ene har smalle, spidse, V-formede bladflige („kaninører“). Bladfligene er de bladlignende gevækster omkring stænglen ved hver forgrening (eng. stipule). Denne er "Lille Holgers Kæmpeært". Den anden har meget større, runde og

overlappende bladflige, dette er ”Store Holgers Kæmpeært”. Begge er 2-2,5 m høje. Andre kendetegn, som f.eks. antal bælg og antal ærter pr. bælg, har varieret meget med sted og vækstbetingelser – så disse kendetegn kan man ikke med sikkerhed bruge til at skelne mellem ”Store Holgers Kæmpeært” og ”Lille Holgers Kæmpeært”.

”Holgers Kæmpeært” var, da den kom til Frøsamlerne, en blanding af de to sorter. Den oprindelige blandede sort: **GE(f)**

”**Store Holgers Kæmpeært**”. **FS235b** 2-2,5 meter høj med store, runde og overlappende bladflige. **KB(f)**

”**Lille Holgers Kæmpeært**”. **FS235a** 2-2,5 meter høj med smalle, spidse, V-formede bladflige („kaninører“). Udskilt fra ”Holgers Kæmpeært”. **IJ(f)**

”**Holteærten**”. **FS678** Høj marvært. Ærterne bliver mindst 2 meter høje, og de skal støttes af et ærtestativ. De kan sås meget tidligt, og „tåler det hele“. Ærterne er yderst produktive og kan høstes fra juli måned. Ærten er doneret af Mikael Date, som bor i landsbyen Holte på Fyn. Mikael afdøde nabo Kresten har fortalt, at ærten er blevet dyrket i landsbyen Holte på Fyn i mindst 50 år. **FP(f)**

”**Hurst Green Shaft**”. **FS634** Middelhøj sort (75-100 cm). Meget lange bælg med 9-10 ærter. Ærterne kan høstes over en utrolig lang periode og holder sig længe. Søde og gode uden at blive melede. Det er en meget velsmagende og sund sort, som ikke let bliver angrebet af sygdomme.

Opr. Chiltern Seeds. **IN(f) GO(f)**

”**Hønsærten**”. Høj marvært. Ærten er doneret af John Kolding fra Termestrup på Djursland. John Kolding har ærterne til at gro op ad hønsenettet omkring en hønsesgård. John fortæller: ”Jeg har ærterne fra, nu afdøde, Jørgen Fihl-Jensen, som boede i det røde hus lidt henne i byen. Jørgen havde dyrket ærterne i 10-15 år, da jeg fik dem for 15 år siden. Jørgen havde været i Amerika, og han havde ærterne med derovre fra. Jeg ved ikke om det var fra noget familie. Jeg har mest dyrket ærterne til hønsene, men vi spiser dem også selv, når de andre (lave) ærter slipper op. Vi synes de smager godt. Hønsene vil helst have ærterne afskallede, ellers kan de ikke rigtig finde ud af at spise dem. Ærterne bliver op til 2½ meter høje, og de modner over længere tid.” **FP(f)**

”**Jof**”. **FS238** Middelhøj (150 cm), produktiv, vores favorit i mange år, før den forsvandt fra kataloget hos frøfirmaet i Hjørring (Haveselskabets Frøforsyning), der anbefalede den i 1960'erne. Handelssort, opr. hollandsk, står på accessionslisten hos

Netherlands Genbank. Karna Maj og Molly modtog denne fra en mangeårig bevarer. **BC(f) GO(f)**

”**Juttas høje ært**”. **FS239** Gave fra Jørgen Møller, Århus. Høj (ca. 2 m) velsmagende ært, bevaret af en nu afdød ven af familien. **KI(f)**

”**Karls høje ært**”. **FS613** AE skriver: ”Min far, Karl Rasmussen, var ca. 1935 herskabsgartner hos direktør Peter Mogensen, Aarslev Sav- og Hammerværk i Brabrand. På en rejse i Frankrig lærte denne nogle ualmindelig gode ærter at kende og tog frø med hjem. De blev naturligvis overladt min far til dyrkning og han fremavlede dem. Efter ham min mor, og en bror af mig stadigvæk. Derfor er der garanti for, at de stadig er i dyrkning. Bælgene har det med at puste sig op tidligt, så de overskåret har et tværsnit som et 8-tal, og plukker man dem på det stadie, bliver man snydt. Kernerne er da meget små og intet værd. Kenderen lader dem så blive hængende noget længere, end man ellers gør. Lige når de begynder at blive runkle og lysere, er kernerne **meget** store og stadig friske i smagen. Mht. smag og kernestørrelse ligner de Maries høje ært, men det er ikke den samme sort.” **KB(f)**

”**Kong Christian X's Hofært**”. **FS673** Høj ært, der minder om ”Holgers Kæmpeært”. Har hvide blomster. Erling Lykke skriver: „Jeg har fået ærten af en bekendt, som har fået den af en kollega, som købte sit hus af en sygeplejerske fra Odense, der som ung tjente på Tjele Ladegård ved Randers, og som har bevaret ærten derfra. Da Kong Chr. var konge fra 1912 til 1947, er det tænkeligt, at ærten er fra dette tidsrum. Den skal bindes op og giver nogle store og flotte bælg“. **GE(f)**

”**Prince Albert**”. **FS242** Handelssort fra frøfirmaet Thomas Etty, fra før 1837; annonceret fra 1842. Tidlig, 42 dage fra såning til høst (!!). Måske en variant af 'Early Frame'-type af 'Tall White'-ærter. Er også sat i forbindelse med 'Dicksons First & Best', og 'Caractacus' (Se „Roots of vegetables“, Thomas Etty). Populær 1800-tals sort. 100 cm høj. Ifølge SESAMs årbog synonymt med 'Sansters no.1' og 'Ringleader'. Afprøvet i museumshave på Samsø i 2006: „Blev meget høj og gav stort udbytte. Blev af museumsgæster vurderet som „ganske som at smage min barndoms ærter“.

Er supergod som rå ærteslik og kan også koges let.

Opr. SESAM. **IN(f) NC(f)**

”**Sjelleært**”. **FS688** Høj marvært. Ærten er doneret af Poul Legind-Hansen, som har modtaget den fra sin faster og onkel, der boede på Sjelle skole en gang i 1920'erne. De modtog den enten fra en bedstefar, gartner P.A. Hansen, Nykøbing Mors, der lukkede sin forretning i 1923, eller fra Pouls far en gang i 20'erne, der var gartner på ungdomshjemmet Bøgildgaard. Måske er sorten oprindeligt købt hos J. E. Ohlsens Enke i

Aarhus. I familien har de bevaret ærten og Poul har dyrket den siden ca. 1998. Ærterne er saftige og dermed gode at spise næsten til de er modne, i modsætning til mange andre sorter. FP(f)

Vi efterlyser adoptanter – kontakt FP(f)

”**Stangært fra Fyn**”. **FS554** Sorten er ikke voldsom høj (2 men ikke 3 meter) og har korte, lidt stumpede bælg med meget små, lysegrønne ærter. Sorten ligner, ifølge MH, ikke nogen af foreningens øvrige høje ærter. Ærten modnes tidligere end eksempelvis Holgers Kæmpeært. Ærterne bliver hurtigt lidt bitre.

Samlet af et medlem af Haveselskabet for en del år siden i besøgshaven hos 2 gamle brødre i Korup på Nordfyn. Vi har ikke kunnet komme det nærmere. FP(f) NC(f)

Vi efterlyser adoptanter – kontakt FP

”**Stevns høje ært**” (Tidligere ”Flemmings høje ært”). **FS243** 2-2,5 m høj marvært, store velfyldte bælg, velsmagende, holder sødmen længe. Lokalsort fra en gammel dame på egnen, bevaret af familien Hansen fra Stevns gennem 45 år. FP(f) ML(f-2012) BG(f) BJ(f)

*”**Suttons Harbinger**”. Høj ært med hvide blomster. Dejlige „snack“-ærter, især som unge. Lidt tørre som modne. Kan anvendes som tilbehør til middagsretter og i sammenkogte retter. GE(f)

”**Sønderjyske ært**”. Ærterne er kommet fra Sønderjylland i 1926 med en mand der kom til Odense på Fyn, da han lærte sin kone at kende. Ærterne bliver omkring 2 m høje, selve ærtbælgen er mellemstor og med op til 8 ærter, som sidder tæt i bælg, smagen er god og velsmagende. FP(f)

Vi efterlyser adoptanter – kontakt FP

Gråærter & markærter

”**Almara pea**”. Endnu en gråært. Nyere sort – men minder noget om Errindlev-ærten. Denne stammer fra ”Seed ambassadors” – og de skriver på deres hjemmeside: Small seeded dry pea. Seeds are speckled or drab green or yellow color all with a strange nub still remaining from where the pea attaches to the pod. Acquired from Livija Zarina of the Priekuli Plant Breeding Institute, Latvia, where it was developed. NC(f)

’**Blauwschokker**’. **FS426** Hollandsk gråært, kan spises friske eller tørrede. Smukke tofarvede violet/rosa blomster. Plettede bælg (5%) skal sorteres fra ved frøavl af sorten. NC(f)

”**Brun ært fra Nakskov**”. **FS599** Stor gråært. Meget produktiv. Den af gråærterne der minder mest om kikærter når man bruger den til falafel og hummus. BG(f)

”**Errindlevært**”. **FS598** Meget fine små ærter. Tørreært, 30-40 cm høj spinkel plante, smukke blomster. Bælgen tørrer næsten væk. Skal bindes op. Interessant på grund af størrelsen. Ribbefri gråært. Den bedste af gråærterne synes BG. Smager godt som blomster i salat. Som hele ærter med bælg mens ærterne er unge. Og som tørreærter er den ganske særlig, nærmest krydret. BG(f) NC(f)

*”**Hrach zeleny fra firma Essa**” (betyder grøn ært). Høj, grøn tørreært – modne frø er grønne – med blade omdannet til slyngtråde. Tjekkisk handelssort. NC(f)

”**Lollandske Rosiner**”. **FS230** Meget gammel sort af gråærter, der kom til os via Tina Hansen fra en ældre samler på Lolland. Om de lollandske rosiner har han fortalt, at de blev brugt som forråd, før man fik kartofler, og at der blev solgt 44.000 tønder ærter til de københavnske arbejdere på et år. De forbliver hele, når de er kogt – skal koge et par timer. De gik ud af produktion på Lolland for ca. 100 år siden. Skal sås meget tidligt og blive helt tørre på planten. KI(f) IJ(f)

*”**Rosakrone**’ (*Pisum sativum* var. *arvense*). Gråært, foderært. NGB103071. Ca. 1 m. høj. Skal have støtte. Blomster/bælg dannes i store klaser i toppen. Blomsterne er tofarvede, rosa/hvide. Som blomstrende er planten overraskende dekorativ. Gav ikke det store ærteudbytte. Jeg nød oplevelsen af de flotte blomsterklaser. Planten er omtalt som god til hønsefoder. Opr. Sesam via Vivi Logan. KI(f)

”**Torsdags III**”. NGB2772. Hvidblomstret kogeært. Fast i bælgene. Små men mange bælg. Det er en selektion fra en landrace som var på markedet fra 1950-79. Den har fået sit navn i anledning af at gule ærter var fast torsdagsspise for de menige i Sverige. BJ(f)

ANDRE BÆLGPLANTER

Pralbønner (*Phaseolus coccineus*)

’**Black coat runner bean**’. **FS553** Frø fra Sarah og Andrew fra Oregon (Seed Ambassadors). Meget flot bønne fyldt med mørkerøde blomster, der bliver til store sorte bønner. Roden skulle kunne overvintre og skyde igen til foråret. BG(f)

Pralbønne. Skarlagenerøde blomster, lilla/sorte bønner, meget smuk. ME(f)

”**Østrigsk**”. **FS255** Meget kraftig plante med røde blomster, lange grove men velsmagende bælg, der er forholdsvis sene til at få ribber, har lilla/sorte frø. Oprindeligt fra NCs far, som har hjembragt den fra Østrig for mange år siden. **NC(f) FP(f)**

Sojabønner (*Glycine max*)

*”**Fiskeby III**” Nordisk udviklet sort, der aldrig er markedsført. Minder meget om ’Fiskeby V’ men har mindre frø. Har hos NO givet større udbytte end ’Fiskeby V’. Sorten er repatrieret fra Vavilov-genbanken i Skt. Petersborg. **NC(f)**

’**Fiskeby V Holchers Frøhandel**’. **FS256** Nem afgrøde; udbyttet afhænger af såtidspunkt. Kan blive stående lige til frosten, hvorefter de tørre bønner høstes. Kan også høstes grønne til Edamame. De tørre bønner anvendes til sojamælk, spirer eller tofu. MJ, der har dyrket Fiskeby i 36 år, har frøene fra Holchers Frøhandel i Vordingborg. Fiskeby V er stadig i handelen, eksempelvis hos Impecta, men ligner ikke foreningens Fiskeby V – så vær opmærksom på, at Fiskeby V med forskellig oprindelse ikke bliver blandet sammen. **KI(f)**

’**Hidatsa Early**’. Tidlig sojabønne, kommer oprindeligt fra Japan, genopdaget hos Hidatsa indianerne. Kan bruges som Edamame-bønne. Hos KI tidligere end ’Fiskeby V’ i 2012.

Opr. P. Wiebe, Holland. **KI(f)**

’**Kuromame**’. (tidligere ved en fejl Kurumane) (syn.: ’**Hokkaido Black**’). Sort sojabønne, der oprindeligt kommer fra den nordjapanske ø Hokkaido. Den smager vældigt godt som Edamame. Opr. SESAM. **MJ(f)**

Sojabønne. Opr. fra kinesisk vens forældre. **ME(f-få frø)**

Valske bønner (*Vicia faba*)

”**Bobs Fava**”. **FS248** Store og flade „bønner“. Skyder igen efter 1. høst, yder meget, er frodig og har en usædvanlig evne til sjældent at blive angrebet af bladlus. Højde ca. 120 cm. Giver et pænt udbytte af store grønne bønnefrø, ca. 5 pr. bælg. Som kuriosum kan nævnes, at en af vore store brødfabrikker bruger hestebønnemel i brødet.

Opr.: Bob fra regionen Cotswolds, England. **KI(f) IJ(f) IN(f) NC(f) HO(f)**

*”**Bohusböna**”. Små, brune frø. Godt udbytte. Fra Sesam **LI(f)**

*”**Broddetorp**”. NGB17891. NordGen skriver: „Bondbönan ’Broddetorp’ har odlats i familien så længe Hanna Biljer kan minnas. Både föräldrarna och farföräldrarna var lantbrukare vid Hornborgasjön och odlade till husbehov. Bondbönona sätts tillsammans med potatisen i maj, som man alltid gjort. När Hanna tidigare odlade över 150 olika sorters potatis satte hon bondbönona som skiljemärke mellan de olika sortererna. Bondbönona kokas färska eller torkade. De måste skalas. Av de torkade gör Hanna puré och reder mangoldsoppa. ’Broddetorp’ blir ca 90 cm hög och har stadiga plantor med tämligen få sidogrenar. Den är medeltidig och bildar rikligt med långsmala böjda baljor som hänger från plantan. Varje balja innehåller runt sex ovala vitskaliga frön“. Favabønne fra Frøuppropet i Sverige, den svenske indsamling af gamle sorter. **BJ(f)**

’**Crimson Flowered Broad Beans**’. **FS249** Lille plante, gammel engelsk sort med røde blomster. Lille udbytte af små bønner. **NC(f)**

’**Estisk fava**’. **FS250** Stærke, høje planter. Frøene er store, og der er 3-5 pr. bælg. Planterne er store og trivelige, medium bladlusfølsomme. En meget uensartet sort hvad angår frøenes udseende. Oprindeligt en blanding af røde, brune, rødbrune, lilla, næsten hvide og grønne frø. Jeg (FP) har kun sået de lilla bønner og de giver efterhånden 4/5 dele lilla og 1/5 grønne bønner ved høst.

Landsort fra Estland, doneret af gammel lærerinde i Pärnu. **FP(f)**

’**Londonderry**’. **FS251** Store kraftige planter; mellemstørrelse på frø, ensfarvede lyse grå-grøn-gule.

Opr. fra grundlæggeren L. Hills egen samling. Heritage Seed Library, HDRA, GB. **NC(f)**

Valsk bønne Forædlingsmateriale af Hang Down Grünekin og ukendt. Giver bønner over en lang periode. **ME(f)**

Øvrige

”**Kaban fodervikke**” (*Lathyrus sativus*). **FS309** Tidlig, lav landsort med tofarvede blomster. Frøene anvendes lokalt som ærter i suppe (pas på - arten indeholder giftige stoffer).

Opr. fra fjeldlandsbyen Kaban i Dagestan via Elif Aas i Norge, der har samlet den i Kaban i 1992. **NC(f)**

Limabønne (*Phaseolus lunatus*). ’**Ganymede**’. Varmekrævende. Fin høst i drivhus. Opr. Russell Crow, USA. 2013. **SH(f)**

Limabønne (*Phaseolus Lunatus*). 'Purple Eye'. Varmekrævende. Fin høst i drivhus, ringe på friland.

Opr. Russell Crow, USA. 2003. SH(f)

Linse (*Lens culinaris*). 'Borneburger Speiselinse'. **FS655** 105 dage. Tysk landsort. VIR2052. LI(f)

Linse (*Lens culinaris*). "Gotlandslins". **FS329** Småfrøet brunlig-grønlig linse. Lille plante. Skal have støtte, f.eks. gro sammen med kornart.

Opr: Fra NGB via SESAM, Genbank Acc.Nr. haves ikke. NC(f)

KORN

Amarant (*Amaranthus* sp.)

"Alegria fra Samenarchiv". Type af amarant der anvendes til slik og bagværk, koges til grød på ca. 20 min eller de små kerner karameliseres i smeltet sukker. Planten er en halvhøj amarant, spaltet ud i forskellige røde nuancer i frøstande og stængler. Der er ikke sket krydsning hos mig; jeg dyrker kun en amarant om året. Jeg véd ikke hvad den er krydset med, eller om sorten er sådan. Er let at rense ved tørre frøstande og lidt vindpust. NP(f)

Boghvede (*Fagopyrum* sp.)

'Emka' (*Fagopyrum esculentum*). **FS280** Frodig, mørkfrøet boghvede. Lidt uensartet modning. Sorten har været vurderet i landsforsøgene i 1989. NC(f) BJ(f)

Tatarisk boghvede (*Fagopyrum tataricum*). **FS308** Småfrøet art der siges at være flerårig. Overvintrer dog ikke hos mig, men sår sig selv i meget begrænset omfang. Spinklere end alm. boghvede. NC(f)

Byg (*Hordeum vulgare*) – hvis intet nævnt

'Amagerbyg'. **FS664** 6-radet vårbyg. Indgået i VIR i 1910 under navnet Arnagerbygg (K2148). Kan anbefales for at være stivstrået, går ikke så let i leje. Vi har fået den via NordGen NGB15116 under dette sortsnavn. BJ(f)

*'Binderbyg' (syn. 'Abed Binder'/'Binder Abed'). NGB9440. 2-radet vårbyg. Oprindelig landsort fra Mähren, Abed Forsøgsstation 1913. BJ(f)

'Black Hulless'. RIB 350 S1-9/S2-11. Nøgenbyg. 6-radet bygsort med blå kerner, som jeg har selekteret fra en accession fra en japansk genbank. Højere og mere blødtstrået end moderne bygsorter, men dog nogenlunde dyrkbar. AB(F)

*'Doree Svalöf'. NGB 6272. 6-radet vårbyg. Stak på yderste inderavne middelsvært udviklede og ved modenhed samlede i spids top. Aks ret skørt. Kerner meget tynde, spidse og stærkt furede med høj skalprocent. Stærkt gule ved fuldmødenhed. Svensk sort lanceret i 1932. BJ(f)

Gaffelbyg. (*Hordeum trifurcatum*). NGB4576. Tæt-akset 6-radet vårbyg uden stak. Aks med sej akse og fastsiddende avneklædte kerner, aks tillige kort og med noget spredt kernesætning. Stakudvikling svag i form af tredelte „gafler“. Kerner smalle, spidse, med svag fure og noget uregelmæssige. BJ(f)

*'Guldbyg'. 2-radet byg. BJ(f)

*'Inka'. Nøgenbyg. BJ(f)

'Jet'. FS027 Lilla aks med ret store sorte kerner, nøgenfrøet, vårbyg; lille udbytte. NC(f)

*'Karls'. NGB6273. 6-radet vårbyg. Slem til lejesæd men stort udbytte. Markedsført i 1909. BJ(f)

*'Kloser Disentis'. Lys nøgenbyg, god ukrudtskonkurrence. Velegnet til lavt gødningsniveau. AB(f)

***'KVL 191' NGB8802. Vårbyg, 6-radet. BJ(f)

*'Langeland'. NGB9511. 2-radet vårbyg. Dansk landrace. BJ(f)

***'Lynderupgård'. NGB9529. 6-radet vårbyg. Landrace dyrket på Lynderupgård siden 1870. BJ(f)

"Nøgenbyg 6-radet". En af de ældste kornsorter. God til madlavning, som løse f.eks. ris. BJ(f)

*'Prentice Tystofte'. NGB9462. 2-radet byg. BJ(f)

***Sec'**. Lys nøgenbyg, kortstrået med dårlig ukrudtskonkurrence. Velegnet til højt gødningsniveau. AB(f)

***Vals'er'**. Lys nøgenbyg. God ukrudtskonkurrence. Velegnet til lavt gødningsniveau. AB(f)

Viftebyg. (*Hordeum zeocriton*). Bygsort med små pyramideformede aks og stor vifteformet stak. Små kerner. Vindbestøver. Dekorativ. BG(f)

***Violet de Geumalage'**. RIB-A032. Nøgenbyg. Brune/violette kerner. Højere og mere blødstrået end moderne bygsorter, men dog nogenlunde dyrkbar. Sort fra en japansk genbank. AB(f)

Tritordeum

***Tritordeum'**. (*Triticum X Hordeum*) Ligesom tritcale er en kornart lavet ved en krydsning mellem hvede og rug, så er tritordeum en krydsning mellem hvede og byg. Kortstrået vårform. AB(f) LI(f)

Havre (*Avena sativa*) – hvis intet nævnt

***1700-tals Svarthavre'**. FS268 Meget flot sort havre der er nem at dyrke - negene ligner gammeldags fugleneg. Opr. SESAM. FP(f)

***Freja'**. FS266 Havre fra SSE, er oprindeligt købt i frøforretning i Tallinn, Estland. NC(F)

***Gehl'**. Nøgenhavre. Nyere canadisk sort, som i modsætning til de fleste nøgenhavresorter er uden hår på kernen. AB(f)

***Havre fra Støvring'**. NGB7254. Landrace-havre fra Støvring. BJ(f)

***Hedehavre Lyngby'**. FS002 NGB9722. Gammel dansk handelssort af havre, specielt god til de lette jorder. Oprindeligt forædlet på Lyngby Forsøgsstation, der hvor Plantedirektoratet senere lå. Denne kommer fra Nordisk Genbank via Børge Jensen, Hjemstavns gaarden i Gummerup (Fyn). BJ(f)

***Jacob'**. Nøgenhavre. Selekeret af Hans Larsson ud fra materiale fra NordGen. AB(f)

***Lokalsort Ribe'**. NGB8703. Fra NordGen. BJ(f)

***Nidar'**. NGB9770. Udvalg i Trønderhavre. Norsk sort fra 1924. BJ(f)

***Nøgen havre'**. NGB5108. Landrace BJ(f)

***Opus Borris'**. NGB8735. Selektion fra 'Borris Strand', Listet 1945. BJ(f)

Purhavre (*Avena strigosa*). Også kaldet sandhavre. Tidligere dyrket i de magre egne af Jylland. Meget små kerner. BJ(f)

***Sort havre fra Nielsen og Schmidt'**. NGB7252. BJ(f)

***Sort Marsk-havre'**. BJ(f)

***Stålhavre'**. Svensk sort. Navnet hentyder til stråstivheden. Lys, bred lidt pyramideformet top. Stråstiv og ret høj. I 1950'erne og 1960'erne udbredt sort. Der er flere sorter med dette navn. BJ(f) NC(f)

***Tatarisk Schwarzer'**. NGB6333. Vårhavre. BJ(f)

Hirse, almindelig (*Panicum miliaceum*)

***Almindelig hirse. Forædlingsmateriale**. Min egen selektion af meget tidlig hirse. Sås når kirsebærrene blomstrer. Tåler ikke frost. Modner i midten af september eller ved den første nattefrost. AB(f)

***Josves'**. Skaffet i Litauen af Seed Ambassadors. NC(f)

Hirse, kolbe- (*Setaria italica*)

***Kolbehirse Gulkernet'**. **Forædlingsmateriale**. Min egen selektion af meget tidlig kolbehirse. Sås når kirsebærrene blomstrer. Tåler kun meget let nattefrost. Modner i starten af september. AB(f)

***Kolbehirse Rødkernet'**. **Forædlingsmateriale**. Min egen selektion af meget tidlig kolbehirse. Sås når kirsebærrene blomstrer. Tåler kun meget let nattefrost. Modner i starten af september. AB(f)

Hvede og beslægtede (*Triticum sp.*)

***Durumhvede** (*Triticum durum*). Sortsblanding. Blanding af ca. 20 udvalgte sorter. AB(f)

*”Hallandshvede”. (*Triticum aestivum*) Vårhvede. BJ(f)

”Indigo hvede” (*Triticum aestivum*). Kan både dyrkes som vårhvede og som vinterhvede. Lav vækst, violette til blålige kerner. Nem at håndtærskes. Kan spises kogt eller sprødristet.

Opr. AB (moderne østrigsk sort). BG(f)

Indisk dværghvede. (*Triticum sphaerococcum*) Små kuglerunde kerner. Lavt udbytte. AB(f)

’Kamut-hvede’ syn. **Kæmpedurum** (*Triticum* subsp. *X*). Der er uenighed om, hvad Kamut er. Ifølge Anders Borgen er kamuthveden en egen art, eller også er der tale om en krydsning af flere arter, bl.a. *T. polanicum*, *T. tuarnicum*, *T. durum*. Bogen ”Cornucopia” kalder den en sort af *T. polanicum*. Det er en vårhvede, der sås marts-april, med meget store kerner (2-3 gange almindelig brødhvede). Har højt proteinindhold – er velegnet til pasta og nem at tærskes. BG(f)

***Kolchi hvede** (*Triticum paleocolchicum*). Lavt udbytte men med meget højt proteinindhold. Dækkede kerner (som spelt). Fra Georgien. AB(f)

***Nøgen zanduri hvede** (*Triticum militinae*). Fra Georgien. Lavt udbytte men med meget højt proteinindhold. AB(f)

***Purpurhvede-population** (*Triticum aestivum*). **Forædlingsmateriale.** Blanding af forskellige krydsninger med purpurfarvet hvede. AB(f) LI(f)

”Tætaket hvede” syn. **kompakt hvede** (*Triticum aestivum* ssp. *compactum*). Gammeldags hvede fra Erling Lykke, vårhvede der er nem at håndtærskes. BG(f)

***Vårhvede-population** (*Triticum aestivum*). **Forædlingsmateriale** af forskellige krydsninger mellem almindelig vårhvede. AB(f) LI(f)

Emmer (*Triticum turgidum* ssp. *dicoccon*)

’Ufricht’. Væremmer. Flot, høj emmer med store flotte kerner. Opr. AB. BG(f)

Rug (*Secale cereale*)

”Midsommerrug”. **FS488** Specielt god til halmflettearbejder. Sås 1. juli med 1/3 rug, 1/3 vikke (f.eks. vintervikke) og 1/3 havre (volumen-dele). Afgrøden slås til foder eller grøngødning i september, og den følgende sommer er der fin rug til halmarbejder, så

snart der er dannet aks. Ellers er der moden rug i midten af august. Stort udbytte, men små kerner; sorten er nem at tærskes. Den kan både koges som ris eller anvendes til brød.

Opr. Børge Jensen, Vestfyns Hjemstavns gård. BG(f) FP(f)

Solsikke (*Helianthus annuus*)

***Usn.** Som almindelig solsikke dog med rød/sorte frø som skulle være mere olieholdige end de stribede. LR(f)

EFTERAFGRØDEPLANTER

*Lotus hispidus. Slægtning til vores hjemlige kællingetand. Krybende, tæt voksende bælgplante til undersåning. Smukke varmt gule ærteblomster.

Opr. fra Københavns botaniske have. NC(f)

Skjoldsneglebælg ’Sava’ (*Medicago scutellata*). **FS306** Meget lavt udbredende art, vokser glimrende i min have, og har fin produktion af bakterieknolde. Charmingere bælge – ligner nærmest små tætte spiralformede klokker/ bikuber/ knapper. Opr. frøsamler i Pennsylvania, USA, via SSE. FP(f)

Skjoldsneglebælg ”fra Københavns Botaniske Have” (*Medicago scutellata*). **FS307** Meget lavt udbredende art, vokser glimrende i min have, og har fin produktion af bakterieknolde. Charmingere bælge – ligner nærmest små tætte spiralformede klokker/ bikuber/ knapper. Oprindelse som navnet angiver. NC(f)

Smalbladet lupin ”Blauë süsslupinen” (*Lupinus angustifolius*). VIR1613 En pæn rød-blå blomstrende smalbladet lupin, oprindelig fra DDR, fået gennem Vavilov-genbanken i forbindelse med Rune’s besøg dér. NC(f)

BÆRPLANTER

Spørg venligst udbyderen om pakkens vægt

Jordbær (*Fragaria x ananassa*)

'Elsa von Hohenhein'. Slægtsjordbær fra familien Graulund. Sorten karakteristisk ved at give en velsmagende og næsten brun jordbærgrød. Nylig indgået i Frøsamlerne, endnu ikke beskrevet og har ikke fået et FS nummer. NC(v-enkelte udløbere).

"Fra Assedrupgaard". Jordbærplante fundet ved havearkæologisk udgravning på hustomt. Er endnu ikke beskrevet og har endnu ikke fået nummer. NC(v-enkelte udløbere).

'Königin Louise' (?). FS288 Middeltidigt, fint aromatisk bær. Bærrene nærmest ligger oven på planten lige til at plukke. Det ser fuglene også! Gammel sort. Fra Center for Biodiversitet. NP(v)

FRUGTTRÆER (40 kr.)

Figen

*Figen. Ukendt sort. Meget højtydende. Vokser frit op ad sydmur hos mig. Der sendes 3 stk. stiklinger pr. bestilling. (ekstra forsendelse må evt. påregnes). ME(v)

Pære

*Alvida-pære' Sommerpære. Gul, sød, velsmagende, modner efter midten af august. Træet er plantet af BJs oldefar i 1920. Podekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

Æble

*Belle de Boskoop'. Sent madæble. Podekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

*Bellefleur'. Syn. Bellefleur de France, Husmoder, Mere de Ménage, Hausmutterchen. Middeltidigt spise- og madæble. Podekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

*Elmelund'. Middeltidigt æble. Podekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

*Flaskeæble'. Syn. Nonnetit, Melonäpple, Prinzenapfel. Middel til sent spiseæble. Podekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

*Gravensten'. Syn. Gråsten. Grønt til gult æble. Podekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

MEDICIN-, DUFT- og FARVEPLANTER

NB: Se sorte bønner til farvning sidst i afsnittet med bønner.

Ambra (*Artemisia abrotanum*). FS555 Halvbusk med sølvagtige findelte blade. Snapseurt, tidligere brugt som lægeplante. Lægges i skabe mod møl. Doneret af en dansk udvandrer, nu bosat i Californien, som læste om Frøsamlerne i Danish Immigrant Museums blad. Opr. fra en gammel dame, Alma, hvis bedsteforældre – Carl August og Josefine Anna Torp – kom til Californien fra Troense på Tåsinge som nygifte i 1890, medbringende planten til deres nye frugtplantage.

LT(v) Leveres som småplanter hen på sommeren, tidspunkt usikkert.

Bibernelle, blodstillende. (*Sanguisorba minor* ssp. *minor*). Kendt lægeplante, der er en glimrende salatgrøntsag også, med en mild agurkesmag på de kønne blade. Planten bruges da også som krydderurt flere steder, især Tyskland. I øvrigt en urt der ikke bør spredes i nærheden af kulturminde-mærker eller gamle haver, da planten er en gammel kulturplante der signalerer ældre dyrkning (reliktplante). NC(v)

*Bibernelle, vingefrøet (*Sanguisorba minor* ssp. *polygama*). Fint bladløv og lyserøde blomsterstande. LR(f)

Bibernelle, vingefrøet. (Syn. **Blodstillende bibernelle** – står på posen). (*Sanguisorba minor*). Bestemmelsen til art stadig lidt usikker. Dekorativ stedsegrøn plante, med rødgrønne, næsten kugleformede blomsterstande. God som kantplante. Bladene har en let agurkesmag, anvendes i salater og saucer. Har været anvendt til at stoppe blødninger og som sårheler. Oprindelse Frøposen. GO(f)

Farvereseda (Farvevau) (*Reseda luteola*). To-årig. Danner bladrosen første år. Andet år ca. 1 m højt aks med små lysegule blomster. Har været brugt til farvning af garn, bruges stadig af enkelte kendere. Disse frø stammer fra „garndamerne“, som farver uld hver sommer på Samsø. IN(f)

Hundetunge (*Cynoglossum officinalis*). FS361 Indsamlet i vandkanten ved Kalundborg Slot (reliktplante her). Gammel lægeplante, med sjove hængende brunviolette blomster i en stor og massiv top. Lugter af mus. Frøene klistrer værre end burre til alting. NC(f)

Kanarisk Hjertensfryd (*Cedronella triphylla*). Halvt hårdfør, halvt stedsegrøn busk 1-1,2 meter høj. Dobbelt, lyserøde blomster, bladene med en aromatisk moskus/citron/kamfer duft. FP(f)

Katteurt (*Nepeta cataria*). **FS491** Dette er simpelthen kattens katteurt nr. 1. De elsker planten både i haven, som tørret drys og i legeting, som overgår så at sige alle købte 'catnip'produkter. Opr. Frøposen. **KI(f)**

Læge-stenfrø (*Lithospermum officinale*). Findes vildtvoksende en del steder i Øst-Danmark, har været kendt som lægeplante fra 1400-tallet. 50 cm høj, nydelig staude med blanke spidse blade og små hvide blomster. Frøene er blanke og hårde som porcelæn (derfor troede man, at de uddrev nyresten!). Opr. Den Gamle By. **IN(f)**

Malurt, en-årig (syn. **Kinesisk Bynke, 'Qin Hao')** (*Artemisia annua*). Bliver en stor plante; hurtigvoksende og meget aromatisk. Medicinplante – anvendes i Kina i visse egne som bittert smagende salatgrøntsag. **FP(f)**

Marietidsel (*Silybum marianum*). Flot tidsel med hvidmarmorerede blade med lange torne. Violet blomst. Sås i april på blivestedet. 2-årig. Tiltrækker mange nytteinsekter. Medicinsk anvendelse mod lever/galde sygdomme. **BE(f)**

***Mesterrod** (*Peucedanum ostruthium*). Snapse og lægeurt **NC(f)**

***Rød Solhat** (*Echinacea purpurea*). Sætter pink store blomster år efter år. **LR(f)**

Skarleje, Muskatsalvie (*Salvia sclarea* var. *turkestanica*). **FS389** Står med grågrøn bladrosen første år. Stor statelig dekorativ plante, højde ca. 1 m. Overdådig blomstring 2. år. i sarte pastelfarver. Meget aromatiske blade. Bruges ikke i dag som læge- eller krydderurt. Opr. Frøposen. **FP(f)**

Sølvsalvie (*Salvia argentea*). Sås forår og plantes ud. Flerårig. Næringsrig jord i sol. Store sølvgrå, uldne blade. Blomstrer meget flot fra 2. år. Tidligere lægeplante. Bruges ikke i dag som krydderurt. Oprindeligt Frøposen. **BE(f)**

KRYDDERURTER

Karse, havekarse og vinterkarse

Havekarse (*Lepidium sativum*). Smukke fligede blade med kraftig karsesmag. Korsblomstrende. **ME(f)**

***Havekarse "Dansk Landrace"** (*Lepidium sativum*). **FS656** .VIR64. Almindelig karse; Hurtigt modnende sort, produktiv. Giver flotte mørkegrønne kimplanter til smørrebrødet. En oprindelig dansk sort indgået i den russiske genbank VIR i 1965. Nu repatrieret af Rune Bjerremand. **NC(f)**

Havekarse, græsk (*Lepidium sativum*). **FS050** Stiv, lille vækst, dekorativ og velsmagende. Saås ofte. **GO(f)**

Vinterkarse, almindelig (*Barbarea vulgaris*). Vokser uden problemer hele vinteren, og man kan høste friske vitaminrige blade gennem hele vinteren og i det tidlige forår. Dejlig mild karsesmag og rigtig god som frisk drys på maden hele vinteren og tidlig forår. Sås om efteråret fra juli måned. Let at dyrke og tåler fint halvskygge. Opr. Primafrø. **KI(f)**

Krydderløg (det er bladene, der anvendes)

Purpur kinaløg (*Allium nutans*) **FS326** Sød og saftig, mild løgsmag. Bruges som purløg. Blomsten er smuk rosa. Opr. Frøposen. **GO(f)**

Kinaløg (syn. **Kinesisk purløg**) (*Allium tuberosum*). Kønne, hvide blomster. Sås forår. Purløgsblade med hvidløgs- og løgsmag. Staude, anvendes som purløg, bladene er dog flade. Oprindeligt frø fra Frøposen. **BE(f)**

***Pibeløg** (*Allium fistulosum*). Flerårig indtil knapt meterhøj gammel løgart af Liljefamilien. Stænglen er hul og kan blive indtil 2 cm tyk. Kan minde meget om slags kæmpe purløg. Ved gentagen hypning dannes en velsmagende og sød stængel, som er meget værdsat i det asiatiske køkken (absolut wok-egnet). Bladene er særligt rige på C-vitamin og kan sædvanligvis høstes fra april til oktober. Pibeløg tåler frost, så tit er sæsonen noget længere. Anvendes sædvanligvis i retter, hvor man ellers gerne havde brugt purløg. Stammer antagelig fra Kina, hvor planten menes at have været dyrket og værdsat i flere

tusinde år. Oprindelig fra Den Gamle By i Aarhus, på Frilandsmuseet i Sorgenfri siden 2007, hvorfra disse frø stammer. LA(f)

Pibeløg "Usn2" (*Allium fistulosum*). Kommer normalt før purløg. Stor dekorativ blomst i juli-august. Tykke blade, der bruges som purløg. Oprindelig frø fra Frøposen. BE(f)

***Purløg 'Middleman'** (*Allium schoenoprasum*). Purløg med dobbelt så tykke strå som den „almindelige“ purløg, men smager fint som nyt, hvis det bliver for stift skal det ikke plukkes. LH(f)

***Sibirisk purløg** (*Allium sp.*, kan være *Allium schoenoprasum subsp. sibiricum*). En lille løgart der bruges som purløg. To hylsterblade, hver blomst løftet op over de mange yngleknopper. Blomstrer i juli/august. Yngleknopper. Fra Dalsagercentrets daværende gartneri i Hirtshals. GO(v)

Skovløg (*Allium scorodoprasum*). **FS563** Meget dekorativ. Danner små grålilla topløg med mild hvidløgssmag. Kaldes også „hyrdedrengens krydderi“, fordi hyrdedrengene plukkede topløgene og dryssede dem ud over fedtemadderne. Gror vildt i Danmark. Kun yngleløg. BE(v)

Øvrige

Fennikel (*Foeniculum vulgare*). **Forædlingsmateriale**, krydset mellem knoldfennikel og bronzefennikel. Det ser ud til at de fleste planter lever omkring 5 år. Jeg har blandet frø fra alle mine planter. Jeg forventer flest planter med grønne blade, og enkelte med bronze anstrøg. Frøene varierer i størrelse, ligesom planternes vækstkraft. Mit ønske er en stamme af fennikel med varierende frøstørrelse fra helt små til meget store, og med en nogenlunde ligelig fordeling af bronze og grønne planter. Det står enhver frit at selekttere efter egne ønsker. SH(f)

Havekørvel (*Anthriscus cerefolium*). Sås flere gange i løbet af sommeren. Sås flere gange i løbet af sommeren. Ved såning sidst i august står grøn hele vinteren. Velegnet til supper, salater og æggeretter. Opr.: Frøposen. BE(f)

Havesyre (*Rumex rugosus*). **FS333** Flerårig rumex med lysgrønne, behageligt syrlige, bløde blade. Opr. Urtegartneriet. IJ(f)

Hjulkrone (*Borago officinalis*). Dufter svagt af agurk. Smukke blå blomster, der kan bruges som pynt i salat og kolde drinks. Frøolien er blevet anvendt for sine helsebrin-

gende egenskaber, men DTU Fødevareinstituttet fraråder at man indtager hjulkrone. Oprindelse Frøposen. GO(f)

Indianermynte, (syn. **Anisisop**) (*Agastache foeniculum*). Flerårig plante med meget kraftig lakridsduft og violette blomster med meget nektar. Blomstrer september. Op til 60 cm. Opr. Frøposen. GO(f) BE(f)

Isop, ægte blå (*Hyssopus officinalis*). Lille halvbusk med blå blomster. Aromatiske blade med let bitter smag; god til fedt kød og fisk, bør dog bruges varsomt. Gammel lægeplante, brugt bl.a. som hostemiddel. En meget nem og attraktiv plante, der også er god som kantplante/lav hæk eller i krukker. Opr. Frøposen. GO(f)

***Jomfru i det grønne** (*Nigella damascena*). Smuk blå blomst med dekorative frøstande og spiselige sorte frø. Redaktørens kommentar: Der er kilder der siger at disse frø indeholder giftige alkaloider. Vi vil derfor ikke umiddelbart anbefale at spise dem - i hvert fald ikke i større mængder. Brug i stedet for *Nigella sativa*, sortkommen. LR(f)

Lakridsrod (*Glycyrrhiza glabra*). Køn ærteblomstret plante med lilla blomster. Det er roden, der anvendes – høstes efter 2-3 års vækst. Opr. Frøposen. FP(f)

Lostilk, Skotsk (*Ligusticum scoticum*). **FS521** På dansk også kaldet "søvnurt". Arten har været anvendt som beroligende middel, men dyrkes nu som krydderurt. Minder om løvstikke i smagen, men alligevel anderledes. 2-flerårig pæn lille skærmpolante. NB: Gemte frø skal kuldebehandles for at spire. Denne stammer fra Stenomuseet i Århus. GO(f) Anden oprindelse – **ikke FS521** – ME(f)

Persille "Christiansø-persille" (*Petroselinum crispum*). **FS642** En glatbladet persille, som smager anderledes og lidt mildere end både en almindelig glatbladet persille og kruspersille. Bladene er mindre end hos andre glatbladede sorter og mere fligede. Den overvintrer godt i modsætning til de glatbladede sorter, man kan købe, og er tidlig. Hvis man klipper blomsterstilkene af inden eller lige efter blomstring, lever planten videre. Af og til overvintrer den også, selv om den har sat frø. Persillen gror vildt på Christiansø. ML(f)

Persille, "Glatbladet kurdisk". (*Petroselinum crispum*) **FS324** Fra herboende kurdisk familie (frøene importeres jævnlige, men jeg tror nu, de danskavlede er lige så gode). Glimrende, meget kraftig og ret kuldetålsom sort. BG(f) NC(f)

***Pimpinelle** (*Pimpinella* sp.) Skærmpolante. Bruges typisk til kold grøn yoghurtsovs, roden kan bruges i snaps. ME(f)

Quilquina (*Porophyllum ruderale*). Bladene smager af koriander, kan blandes i salaten eller oven på en rugbrødsfad. Er 1-årig.
Opr. Plantebyttemarked, nok en handelssort. BE(f-2013)

***Sandsennep** (*Diplotaxis tenuifolia*). Også kaldet vild rucola. Smalle fligede blade, med stærkere smag end andre rucola. NC(f)

Sareptasennep 'Florida' (*Brassica juncea*). VIR4531. Sennepssort tidligere anvendt til fremstilling af sennep.
Opr. Repatrieret fra VIR-genbanken. NC(f)

Salatsennep 'Green in snow' (*Brassica juncea*). FS452 Sås når som helst, til vinter- og forårshøst, bedst ca. 1. august.
Opr. Bingenheimer Saatgut. KI(f)

Sødkærm (syn. **spansk kørvel**) (*Myrrhis odorata*). Kraftig flerårig plante, der dufter af anis. Vil gerne have skygge og fugtig jord. Gror forvildet nogle steder i Danmark. Blade bruges som kørvel, f.eks. i suppe. De umodne frø har en dejlig smag af lakrids - bolsjer for børn (og barnlige sjæle). De voksne lægger dem i snaps. NB: Skal sås i efteråret eller det tidlige forår, behøver en kuldeperiode for at spire eller kuldebehandles i køleskab. Frøene spirer langsomt.
Oprindeligt frø fra Frøposen. GO(f)
Anden oprindelse: Halvforvildet stamme fra husmandssted på Stevns. LA(f)

ANDRE NYTTEPLANTER

Oliehør

***Dæhnfeldt Elite'** (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

***Sipperup la Plata'** (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

Spindhør

***Aarslev 2984'** (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

***Blenda'** (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

Herkules (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

***Hunsballe'** (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

***Kristina'** (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

***Langeland B'** (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

***Margareta'** (*Linum usitatissimum*). FS662 Svensk forædlet sort, forgrener sig ikke og er ret høj. Kan selvfølgelig også dyrkes som en meget smuk sommerblomst. NC(f)
BJ(f)

***Rigahør** KVL5145 (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

***Rigahør** NGB6425 (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

***Tine Tammes'** (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

***Tommerup'** (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

***Øtofte 356'** (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

Øvrige

Bondetobak 'Maryland' (*Nicotiana rustica*). FS310 Skal den ikke ryges, er den dekorativ her og der. Høj, 0,9 m, storbladet, sen, dyrket på Fyn i hvert fald siden 1930. 'Maryland' er ellers normalt navnet på en sort, der tilhører virginia-typen, men i Nordisk Illustreret Havebrugsleksikon nævnes, at 'Maryland' desuden bruges om en rustica-sort. Denne fik vi frø af fra Den fynske Landsby i efteråret 2004. NP(f)

Kulsukker, Foder (*Symphytum uplandicum*). Violette, røde eller blå blomster i maj-aug. 1,5 m høj og med dybtgående pælerod. Anvendes bl.a. til at producere letomsættelig bladmasse til kompostbunken (igangsætter).
Opr. Urtegartneriet. FP(f)

Sæddodder, vår- (*Camelina sativa*). FS489 Oliefrøplante, med dyrkningshistorie i Danmark tilbage til bronzealderen. Runde kapsler med ret små frø. Opr. Den Fynske Landsby 2008. NC(f)

PRYDPLANTER

Morgenfrue (*Calendula* spp.)

Morgenfrue, ager- (*Calendula arvensis*). Denne er indsamlet på Madeira. GO(f)

Morgenfrue, ager- (*Calendula arvensis*). **FS006** Meget mindre blomst end *C. officinalis*, orange. Lidt ranglet vækst, spinkel, 20 cm høj. Blomstrer flittigt, længe. Flemming Pedersen og NO Crossland har prøvedyrket den, og mener begge det er en *C. arvensis* – agermorgenfrue.

Indsamlet i Cortona, Umbria, Italien i 2002. Fundet på en græseng, mellem sparsom nåletræsbevoksning ret højt oppe i bjergene. BS(f) FP(f)

Morgenfrue, ager- (*Calendula arvensis*). Blanding. ME(f)

***Morgenfrue** (*Calendula officinalis*). De gule og orange kronblade bruges som safran eller i te eller som smukt drys på salater. LR(f)

Morgenfrue 'Brita' (*Calendula officinalis*). **FS624** Nydelig havemorgenfrue. Kurven og kronbladene har ens farve. Indsamlet i Sverige. Opr. SESAM. GO(f)

Morgenfrue (*Calendula suffruticosa*). **FS005** Morgenfrue med gule blomster, lidt mere spinkel end den almindeligt dyrkede *C. officinalis*, denne sort stammer fra Kew Garden. NC(f)

Tagetes (*Tagetes* spp.)

'**Crackerjack**' (*T. erecta*). Afrikansk tagetes. Høje storblomstrende tagetes i blandede farver. Opr. Frøposen. FP(f)

'**Frances' Choice**'. **FS492** Flot, stor og kraftig tagetes. MJ(f)

'**Ildkongen**' (*T. patula*). **FS318** Sorten er gemt af flere uafhængige personer, hvorfor vi nu er sikre på at det er 'Ildkongen'. Meget smuk, klassisk, høj tagetes. 'Ildkongen' er mørkerød og enkeltblomstrende, 60-80 cm høj alt efter jord- og gødningsforhold. Planter med fyldte blomster skal fjernes ved frøavl. KI(f) ME(f) NC(f) LA(f)

***Tagetes, kæmpe** (syn. **Fløjsblomst**). Denne sort bliver nemt 1 m eller højere! Gule og orange blomster med karakteristisk duft. God til at mindske skadedyr i drivhus. LR(f)

Øvrige

Aftenstjerne, alm. (*Hesperis matronalis*). **FS558** Denne vidunderlige phloxlignende 2-årige blomst har bevaret sig selv i mange gamle samske bondehave. Den optræder i alle nuancer mellem næsten hvid og violet. Den er selvsående, finder selv nye ydmyge steder i udkanterne af have og gård, men kan blive meget stor og flot ved kærlig pleje. Blomstrer i juni, hvor den – især om aftenen – udsender en himmelsk duft. Blomsterne kan spises.

Frøene er fra gammel have på Samsø. IN(f)

***Akeleje** (*Aquilegia vulgaris*). 50-70 cm høj hårdfør staude, som gerne selvsår men spirer langsomt (1-3 mdr.). Blomstrer juni-august. Blandede farver, flest mørkeblå. Kan kun bestøves af humlebier, som er de eneste insekter, der kan nå nektaren i bunden af sporen.

Munkene menes at have brugt dele af planten som medicin. Gør dog ikke forsøg med dette, da alle dele af planten er **giftige** med indhold af blåsyreglykosid og et andet endnu ukendt giftstof. Akeleje-snaps har absolut intet med planten at gøre, men er udelukkende en poetisk betegnelse. I staudebedet står akeleje fint sammen med høstamoner, som tager over ved at blomstre efterfølgende.

Fra gammel villahave på Frederiksberg. LA(f)

Albuca shawii. Intet dansk navn. Løgplante, op til 50 cm, hele planten dufter af citron (andre kilder siger "ananas" om blomsten og "anis" om bladene...). Blomsterne, der er samlet i en let, hyacintlignende top, er gule med grønne striber. Løget overvintres frostfrit og tørt. Slægten er hjemmehørende i Sydafrika. GO(f)

***Ampelbrøndsel** (*Bidens triplinervia*). En sjælden og dekorativ sommerblomst med kønt løv og lysende gule blomster. Dyrkes på samme måde som morgenfrue og har en lang blomstringsperiode.

Oprindeligt fundet i Chelsea Physic Garden i London. MJ(f)

Benedictinertidse (*Cnicus benedictus*). Køn lille (20-30 cm) høj kurveplante med gule blomster, tidligere lægeplante. NC(f)

***Blomstertobak 'Nicotiana White Trumpets'** (*Nicotiana* sp.). Bliver nemt 1 m høj eller mere, store planter med lysegrønne store blade og hvide blomster. Forspires i marts/april ved 20 grader. LR(f)

Daglilije, orangegul (*Hemerocallis middendorffii*). Landbostaude. Fra nu nedlagt landbohøve i Nordsjælland (Højtvedgaard). NC(v)

***Engletrompet, hvid** (sandsynligvis *Brugmansia arborea* måske en hybrid?). Bliver med lidt held og rette solrige, beskyttede vokseplads over ½ meter høj med et væld af smukke hvide trompetformede blomster. Bemærk, at vistnok alle dele af planten er **giftige** for både mennesker og dyr! Hjembragt af bekendte fra Gran Canaria. LA(f)

Frøkenhat (*Zinnia* spp.). Egen fri krydsning udvalgt til hårdfør sort. Villig og rigtblomstrende. AC(f)

***Georgine** (*Dahlia* sp.). Så dine egne Dahlia frø inde i marts, og få smukke blomster til buketter hele sensommeren. Hvis rodknoldene tages op før den første frost og opbevares frostfrit vinteren over, giver de store planter det følgende år. Frø fra blomster i hvid, lyserød, pink, rød og gul af flere slags: kugledahlia, dekorativ, semikaktus, halskrave, stor, pompon, enkelt. Da de krydsbestøver, er det dog ikke til at vide hvilke farver der kommer ud af at så frø, da nye blandinger kan opstå. LR(f)

***Judaspenge** (*Lunaria annua*) Fra oldemors have, sås forår eller efterår og blomstrer i flere måneder året efter. Har mange små lilla blomster, god i buketter, dekorative frøstande. Planten sætter første år store bladrosetter. LR(f)

***Kongelys, uldbladet** (*Verbascum densiflorum*). Bliver 150-200 cm høj. Bladene er hvidfildede, og den store pyramideformede blomsterstand er stærkt forgrenet. Blomsterne er lysende gule og meget dekorative. Blomstrer i juli-august. Planten er ret sejlivet og selvsår gerne. Toårig (for det meste) og forholdsvis tørketolerant. Kongelys har været dyrket som lægeplanter og blev bl.a. anvendt mod hoste og som sveddrivende middel. Frøet kan ligge i jorden i mange år, uden at spireevnen går tabt, og på gamle klostertomter, hvor der foretages udgravning, dukker planter ofte op. Kongelys er pompøs som solitærplante på en bund af lave stauder eller pudeplanter eller i en solrig krog ved havens siddeplads. "Arvegods" fra villahøve i Hellerup. LA(f)

Mauretansk katost (*Malva sylvestris* subsp. *mauritiana*). Flerårig og meget smuk katost med mørkt rødviolette blomster. FP(f)
Oprindelse Frøposen. GO(f)

Pragtsnerle (*Ipomea* sp.). Mørkeblå blomster. Ipomea er dejlige varmeelskende enårige klatreplanter. Fået af bekendt. FP(f)

***Purpur-kongelys** (*Verbascum phoeniceum*). 1-2 m høj plante med purpurfarvede blomster. Blomstrer andet år fra såning, enkelte gange første år. LR(f)

"**Sara's Løvemund**" (*Anthirrinum majus*). **FS500** Smuk farveblanding fra gammel lokal bestand i landsbyen Gjerrild på Djursland, indsamlet af Molly Hougaard. NC(f)

Staudelupin (*Lupinus polyphyllus*). VIR 215. Landrace fra Litauen. Varierende blomsterfarver; alle overvejende mellemlå, men forskellige violette og hvide tegninger fra plante til plante. Smuk. Fra Runes ekspedition til Vavilov-genbanken i Rusland. NC(f)

"**Vild italiensk lathyrus**" (*Lathyrus odoratus*). Små violette blomster i 2 schatteringer, med en helt vidunderlig duft i mange meters omkreds. Opr. Frøposen FP(f)

Ursinia anethoides. Fra Københavns botaniske have. Enårig orange sommerblomst med brunlig blomstermidte og cosmos-lignende blade. Lav (40 cm). NC(f)

VILDE PLANTER

Aftenpragtstjerne (*Melandrium album*). Toårig. Hvide blomster, 30-80 cm høj, blomstrer juni-sept. Findes hist og her i grøftekanter. Han- og hunblomster på hver sin plante. Blomstrer om aftenen, ser vissen ud om dagen. Samlet i grøftekant. IH(f)

Blæresælde (*Silene vulgaris*). Navnet hentyder til at blomstens bæger er oppustet som en lille blære. Hvide blomster juni-august. 25-45 cm. Samlet i grøftekant. IH(f)

Dagpragtstjerne (*Melandrium rubrum*). Røde blomster, 25-60 cm, blomstrer maj-august. Samlet i grøftekant. IH(f)

***Filtbladet Kongelys** (*Verbascum thapsus*). Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

***Hjertespand** (*Leonurus cardiaca*). Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

***Hundepersille** (*Aethusa cynapium*). Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

Klinter (*Agrostemma githago*). Lyserøde blomster, 50-90 cm. Vild plante, 1-årig, hjemmehørende men sjælden i Danmark på agerjord og ruderaer. Tidligere almindelig ukrudtsblomst i kornmarker. Frøene giftige. Formodes at have en gunstig påvirkning på

kornplanters vertikale vækst. Opr. Kulturbotanisk Have Odense. IH(f)
Hedeby Vikingecenter BJ(f)

Limurt, nikkende (*Silene nutans*). 20-60 cm. Hvide blomster. De hængende blomster sidder i en ensidig, åben og klæbrig blomsterstand. Blomsterne er åbne om natten, ser visne ud om dagen. Samlet i grøftekant. Flerårig. IH(f)

Løgekarse (*Alliaria petiolata*). Toårig. 20-120 cm. Hvide blomster. Vokser på skygefulde steder, i skov og krat. Samlet i krat. IH(f)

***Matrem** (*Tanacetum parthenium*). Mange små margerit-lignende blomster. Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

Salomons lysestage (*Lepidium campestre*). Ruderatplante der er sjælden i Danmark. Gror på næringsrige, tørre steder. 1-2 årig korsblomstret. Denne kommer fra Børge Jensen (Vestfyns Hjemstavnsgrd). BJ(f)

***Udspærret Vinterkarse** (*Barbarea vulgaris* subsp. *arcuata*). Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

POTTEPLANTER

Pelargonier (*Pelargonium Zonale*)

”**Anna Andersens**”. **FS515** Slægtspelargonie modtaget på Køge torv. Stammer fra det nordlige Stevns. Se hele historien på Frøsamlerens hjemmeside. Bladene er frisk grønne, blomstens farve svinger med vejret mellem varm koral og kølig cyclamen. Leveres som stikling uden rod i foråret, begrænset materiale. MM(v)

”**Marie Dalgårds pelargonie**”. Slægtspelargonie fra Peder Hvass’s mormor, sandsynligvis endnu længere tilbage i slægten. Fra egnen mellem Karby og Næså. NC(v)

”**Martine**”. **FS623** Opkaldt efter donorens farmor Martine Weeling, 1860-1932. Smukke sartrosa blomster. En lidt spinkel plante med sen blomstring. Den vil gerne have lidt gødning hver 14. dag. Om vinteren sættes den frostfrit, tages frem om foråret knastør, plantes i frisk jord og en ny sæson begynder. Martine blev født ind i en slægt af stovte, selvbevidste storbønder i Næsborg Sogn, Slet Herred i det nordvestlige Himmer-

land. Martine blev gift i 1882 med Rasmus Velling fra Næsborggaard, og donoren tror, hun har fået stiklingen til sin pelargonie imellem 1890 og 1900. MM(v) NC(v)

”**Rød rosenknop fra Bornholm**”. Trivelig pelargonie med klaser af meget små fyldte røde blomster, der virkelig ligner små rosenblomster. Ring/mail endelig inden du bestiller, da overvintringssucces altid er uforudsigelig. Hobbysort uden FS-nummer. NC(v)

”**Årsmødepelargonien**”. Middel vækst, beholder bladene ved stængelbasis længe. Grønne stængler og bladstilke, blade med meget svag mørkere cirkel, håring svag, med både få halvlange og helt korte hår. Blade <8 og <9 cm i hhv. bredde og længde. Gammelrosa blomster med mørkere årer. Enkel blomst og meget røde blomsterstilke. Blomster ret store; Ø=5 cm. 7 blomster i blomsterstanden. Blomsterne bliver siddende, når de visner og beholder farven. Egen frøavl, fremvist på Frøsamlerens første årsmøde. NC(v)

Øvrige

Bladkaktus (*Epiphyllum hybrid*) ”Phil Isaac’s bladkaktus”. En smuk tofarvet Epiphyllum – hybrid lavet af Philip Isaac (tidl. professor ved University of Manitoba). Min mor fik den af ham i 1982, men plantede den først i 1983. Det var forbudt at hjemføre planter fra Canada, så hun gemte stiklingen i en sidelomme i kufferten; og glemte den dér i et år. Det havde den mægtigt godt af. NC(v)

Novemberkaktus (*Schlumbergera X buckleyi*). I efterårslisten 2011 fejlagtigt benævnt julekaktus. Ane har en meget gammel novemberkaktus, som der godt kan leveres stiklinger af. Anes farmor fik den til sit bryllup i ca. 1915 af sin far, der hed Erichsen og var gartner i Bagsværd. Planten stortrives stadig, og er en pæn busk – den bryder sig efter sigende ikke om at blive flyttet rundt eller at få direkte sol. Planten vil komme i adoptionsprogrammet. NC(v) HO(v)

Præstehavre (*Billbergia nutans*). Potteplante med flot rød blomst. Er med i „oldemors potteplanter“. UH(v)